

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง เบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พοเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะเน้นงานวิจัยเชิง (Mixed Methodology) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะเน้นงานวิจัยเชิง (Mixed Methodology) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การอธิบายปรากฏการณ์วิทยาเชิงสังคม (Social phenomenology) คุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะ แบบอุปนัย (Inductive) โดยมีกลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะ ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 6 คน และกลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจ พอเพียง จำนวน 10 คน ระยะเวลาในการวิจัย ปี 2555 เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2555 - มกราคม 2556 รวมระยะเวลา 9 เดือน ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยเป็นลำดับดังนี้

1. ปรากฏการณ์เบญจสุขภาวะชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พοเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. การจัดการชุมชนท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อ การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
4. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1. ปรากฏการณ์เบญจสุขภาวะชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีประวัติความเป็นมาและสภาพภูมิสังคมที่หลากหลาย จากศึกษา จากร่องรอยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ผู้เฝ้าผู้เกิดที่เกิดในบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 10 คน เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนทั้ง

5 หมู่บ้านซึ่งได้แก่ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีประเด็นการนำเสนอ ดังนี้ 1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประวัติหมู่บ้าน จำนวนประชากร/จำนวนครัวเรือน ที่ตั้งและอาณาเขต ไปของหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประวัติหมู่บ้าน จำนวนประชากร/จำนวนครัวเรือน ที่ตั้งและอาณาเขต ที่ตั้งและอาณาเขต กลุ่มองค์กรที่สำคัญ ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และสาธารณสุข วิถีการดำเนินชีวิตด้านสุขภาวะชุมชน โดยมีประเด็นศึกษาคือ 1. การยื่นขออยู่อาศัยดีต่อการเปลี่ยนผ่านของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ประกอบด้วยหมู่บ้านห้วยหมด 5 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 14 หมู่บ้านกลาง หมู่ที่ 8 หมู่บ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 หมู่บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 โดยแต่ละหมู่บ้านมีสภาพและข้อมูลพื้นฐานดังนี้

1.1.1 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านเม่นใหญ่ สภาพเดิมก่อนที่จะมาเข้าด้วยหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นที่ดอน มีป่าไม้ และสัตว์ป่านานาชนิด สำหรับผู้ก่อตั้งหมู่บ้านนั้นไม่สามารถที่จะระบุได้ จากคำบอกเล่าของนายสอน สาพิมาน บอกว่า “ผู้มา ก่อตั้งมาจากบ้านโนน อำเภอปีปุ่ม เมื่อประมาณ 200 ปี สาเหตุที่ได้เชื่อว่าบ้านเม่นใหญ่ ก็เนื่องจากว่า มีเม่นมาก มากันเป็นฝูงใหญ่เข้ามากัดกินพืชผัก ผลไม้ ที่ชาวบ้านปลูกไว้ในบริเวณบ้าน นอกจากเป็นที่ดอนแล้วยังมีหนองน้ำ ซึ่งชาวบ้านใช้สำหรับทำการเกษตร อย่างทั่วไป ก่อตั้งหมู่บ้าน ชื่อ “หนองห้าง” หมู่บ้านเม่นใหญ่เจริญเติบโตขึ้นมาเรื่อยๆ ทางด้านศาสนา ชาวบ้านเม่นใหญ่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มีการสร้างวัดขึ้นมา ประจำหมู่บ้าน มีพระภิกษุสามเณรเข้ามาบวชเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากวัดบ้านเม่นใหญ่ มีอุโบสถที่เก่าแก่ มีศาลาการเปรียญใหญ่โต มีเจ้าอาวาสประจำวัดตามลำดับจนถึงปัจจุบันรวม 12 รูป

บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านเดิมต่อมาปี พ.ศ. 2537. ได้ขอแยกเป็น 2 หมู่ คือ บ้านเม่นใหญ่ หมู่ 4 และหมู่ 14 มีผู้นำหมู่บ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวม 4 คน ปัจจุบันผู้นำคือ นายนิคม ทองน้อย เป็นผู้ใหญ่บ้าน

2) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านตอน โคล หมู่ที่ 9 ตำบลท่าสองคน

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลแก่งเลิงงาน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 ตำบลแก่งเลิงงาน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 ตำบลแก่งเลิงงาน

3) จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน 75 ครัวเรือน

จำนวนประชากร 298 คน

แยกเป็นชาย 153 คน

แยกเป็นหญิง 145 คน

4) การเมืองการปกครอง

การปกครองอยู่ในระบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วยชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์เป็นที่ตั้งและมีผู้นำชุมชน ดังนี้

4.1) ยานิคม ทองน้อย ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

4.2) นายสาย วงศ์คละคร ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4.3) นายสุเทพ สำราญรื่น ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

5) ประชบัญช่าวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1) นางชารี พลดุมชัย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ

5.2) นายมี สำราญรื่น มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง วิถีชุมชนกับความ

5.3) นางทองมา ราชกาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ยาสมุนไพรพื้นบ้าน

6) การประกอบอาชีพ

คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนาเป็นอาชีพ

หลัก นอกจากทำนาจะมีการทำไร่ และรับจ้างทั่วไป (ก่อสร้าง) เป็นอาชีพรอง

7) กลุ่มองค์กรต่างๆ

ในหมู่บ้านจะมีการรวมกันของกลุ่มคนที่ได้รับงบประมาณและแนวคิดของ
ภาครัฐ เช่น กลุ่momทรัพย์ กลุ่มทำลาวดหานำและบ้านเน่นใหญ่มีกองทุนเงินล้าน กองทุน กข ก
กองทุนพันธุ์ข้าว กองทุนโโค

8) ศาสนา/ประเพณี

คนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและมีการรักษาประเพณี วัฒนธรรม โดยมีการสืบ
ทอดประเพณีตามชีตสิบสอง ครองสิบสี่ เช่น บุญมหาชาติชาดก ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ

9) ทรัพยากรของชุมชน

9.1) แหล่งน้ำ ได้แก่ หนองน้ำสาธารณะประโภชน์กุดโถ อ่างเก็บน้ำแก่งเลิงงาน

9.2) ป่าชุมชน ได้แก่ โคงหนองแสงบง

10) สาธารณูปโภค น้ำประปา

มีประปาหนู่บ้านของกรมทรัพยากรธรรม์และการประปาส่วนภูมิภาค

11) การคมนาคม

เส้นทางของติดต่อเป็นถนนคอนกรีต และยางมะตอย เดินทางไปมาสะดวก

ระยะทางจากบ้านแม่นใหญ่หมู่ 4 ถึงตัวจังหวัดระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร

1.1.2 หมู่บ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 ได้แยกการปกครองออกจากบ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 4

เนื่องจากบ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านใหญ่ ทำให้การปกครองไม่ทั่วถึง จึงได้แยกการปกครองออกมาระหว่างหมู่ที่ 14 เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2537

2) อาณาเขตติดต่อ

บ้านแม่นใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 540 ไร่ ลักษณะพื้นที่ร้างคลุ่มบางแห่งจะเป็นที่ดอน ซึ่งเหมาะสมแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อよู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมือง ประมาณ 9 กิโลเมตร โดยเดินทางตามเส้นทางถนนสารคาม – บรรือtie ลี้ยวข้าวที่บ้านหนองจิก หมู่ที่ 10 เป็นถนนคอนกรีต ตลอดสาย ประมาณ 3 กิโลเมตร โดยผ่านบ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 และบ้านกลาง หมู่ที่ 8 โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านแม่นน้อย หมู่ที่ 7 ตำบลแก่งเลิงงาน

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านหนองใหญ่ หมู่ที่ 3 ตำบลแก่งเลิงงาน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลแก่งเลิงงาน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านคอนตูม หมู่ที่ 1 ตำบลแก่งเลิงงาน

3) จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	64 ครัวเรือน
-----------------------	--------------

จำนวนประชากร	326 คน
--------------	--------

แยกเป็นชาย	150 คน
------------	--------

แยกเป็นหญิง	176 คน
-------------	--------

4) การเมืองการปกครอง

มีการปกครองระบบอบตราชบูปไทย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยมีผู้นำชุมชน ดังนี้

4.1) นายศักดิ์ยงค์ โนนกคง ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

- 4.2) นายໄລ ໂສກາ ຕໍ່ແໜ່ງ ຜູ້ຂ່າຍຜູ້ໃຫຍ່ນ້ຳ
 4.3) ນາງສມທຽງ ສີຂວາ ຕໍ່ແໜ່ງ ຜູ້ຂ່າຍຜູ້ໃຫຍ່ນ້ຳ

5) ປະຊາຍ໌ຈາກນ້ຳບ້ານ/ກຸມືປິ່ນຍູ້ທ້ອງດືນ

- 5.1) ນາງນຸ້ມເຄືອ ແສນບຸນ ມີກຸມືປິ່ນຍູ້ທ້ອງດືນເຮືອງ ມາຮູ້ຕະຫຼາມຈຳນູ່ນ້ຳບ້ານ
 5.2) ນາຍເຄີນ ນັວລາດ ມີກຸມືປິ່ນຍູ້ທ້ອງດືນເຮືອງ ສມຸນໄພຣີ່ນ້ຳບ້ານ

6) ກຸ່ມ / ອົກກ່ຽວຂ້ອງມືຖຸ

ການຮັບຮັບກັນຂອງກຸ່ມຄົນໃນນ້ຳບ້ານຈະເກີດກາຍໄດ້ການໄດ້ຮັບງປະມາດແລະ

ແນວດີຂອງກາຕົກສູງ ດັ່ງນີ້

- 6.1) ກອງທຸນນ້ຳບ້ານແລະຫຼຸມຫນມືອງ ປັຈຊຸບນີ້ເຈິ່ງທຸນ 1,300,000 ນາທ

ສາມາຊີກ 64 ຄນ

- 6.2) ກຸ່ມສ້າງຈະ ປັຈຊຸບນີ້ເຈິ່ງທຸນ 92,160 ນາທ ສາມາຊີກ 64 ຄນ

- 6.3) ກຸ່ມສຕຣີແມ່ນ້ຳບ້ານ ປັຈຊຸບນີ້ເຈິ່ງທຸນ 10,000 ນາທ ສາມາຊີກ 35 ຄນ

7) ສາສາ/ປະເພດ

ຄົນໃນນ້ຳບ້ານນັ້ນຄືອສາສາພຸກທະແນກຮັກຢາປະເພດ ວັດນະໂຮມ ໂດຍມີການສືບທອດປະເພດຕາມເຊື້ອສົນສອງຄອງສົບສື ເຊັ່ນ ບຸນຸມຫາຫາດີ່ຈາດກ ປະເພດສົງກຣານຕໍ່ຊາດ

8) ທະພາກຮອງຫຼຸມຫນ

- 8.1) ແລ້ວນ້ຳ ໄດ້ແກ່ ທອນນ້ຳສາຫະລະປະໂຍ່ນ້ຳໂກ ອ່າງເກີນນ້ຳ

ແກ່ງເລີ່ມຈານ

- 8.2) ປ່າຫຼຸມຫນ ໄດ້ແກ່ ໂຄກຫອງແສບງ

- 9) ສາຫະລະປະໂຍ່ນ້ຳໂກ ນ້ຳປະປາ

ມີປະປານ້ຳບ້ານຂອງການທະພາກຮອງທີ່ແລກປະປາສ່ວນກຸມືການ

1.1.3 ບ້ານເມັນນ້ອຍ ນ້ຳທີ່ 7 ຕໍ່ມາດແກ່ງເລີ່ມຈານ ອຳເກອເມືອງ ຈັງວັດມາສາຮາຄານ

1) ປະວັດຄວາມເປັນນາຂອງນ້ຳບ້ານ

ບ້ານເມັນນ້ອຍແຕ່ກ່ອນໄດ້ຢ່າຍມາຈາກບ້ານປຸງແຄນ (ເປັນຄອພຍພາຈາກ

ບ້ານເມັນໄທ່ຢູ່) ຕັ້ງປະມາດປີ ພ.ສ. 2468 ເດີມບ້ານປຸງແຄນນັ້ນ ຜົ່ງຕັ້ງອ່າງທີ່ຕະວັນທຶນທີ່ກ່ອນມີບ້ານເມັນ
 ບ້ານເມັນໄທ່ຢູ່) ຕັ້ງປະມາດປີ ພ.ສ. 2468 ເດີມບ້ານປຸງແຄນນັ້ນ ຜົ່ງຕັ້ງອ່າງທີ່ຕະວັນທຶນທີ່ກ່ອນມີບ້ານເມັນ
 ນ້ອຍ ມີປະປານ້ຳບ້ານເມັນນ້ອຍປະມາດ 2 ກ.ມ. ປັຈຊຸບນີ້ເປັນບ້ານຮັງໄປແລ້ວ ຜົ່າມາຕັ້ງບ້ານເມັນນ້ອຍແລະ
 ເປັນຜູ້ນໍາຄານແຮກກືອ ພ່ອເຫຼົ່າ ຂາບດີ ຕ່ອມານີ້ມີນໍາກືອພ່ອພັດ ໃໝ່ຄານີ ພ່ອວັນນາຄາ ພ່ອຄູນ ເປັນ
 ປິວມູຍ ພ່ອລັບ ຜິວມູຍ ພ່ອພິມພື້ ສມນົມຕີ ພ່ອຄລ້າຍ ແກ້ວກຳລາຍ ພ່ອນຸ້ມື ເກຫຼຸໂຍ່າ ພ່ອເລີສ ສາພິມານ
 ປິ່ນຍູ້ ພ່ອລັບ ຜິວມູຍ ພ່ອພິມພື້ ສມນົມຕີ ພ່ອຄລ້າຍ ແກ້ວກຳລາຍ ພ່ອນຸ້ມື ເກຫຼຸໂຍ່າ ພ່ອເລີສ ສາພິມານ
 ຕາມຄຳດັບແລະຄນປັຈຊຸບນີ້ເອົາຄມ ແກນໄກຍ

2) อาณาเขตติดต่อ

บ้านแม่นน้อย หมู่ 7 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ 535 ไร่ พื้นที่เป็นที่รกรุนแรงในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนาเป็นอาชีพหลัก นอกจากดูแลทำนาแล้วก็จะมีการทำไร่ และรับจ้างทั่วไป (ก่อสร้าง) ลักษณะการจับปลาหรือสัตว์น้ำที่อย่างเก็บน้ำแก่งเลิงงานขายเป็นอาชีพเสริม โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศตะวันออก ติดกับบ้านท่าแร่ หมู่ที่ 17

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 4

ทิศเหนือ ติดกับบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 12

ทิศใต้ ติดกับบ้านหนองจิก หมู่ที่ 10

3) จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	98 ครัวเรือน
จำนวนประชากร	375 คน
แยกเป็นชาย	190 คน
แยกเป็นหญิง	185 คน

4) การมีและการปักธงชาติ

คนในหมู่บ้านจะมีการปักธงชาติประจำบ้าน โดยมีพระมหาภากษัตริย์ทรงเป็นประธาน คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ดังนี้

4.1) นายอาคม แทนไทย ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

4.2) นางบานเย็น ใหม่คำมิ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4.3) นายพิชิต พิมพ์โพธิ์ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

5) ประชารัฐชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1) นายเสาร์ สมบัติ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านยาสมุนไพร

5.2) นายประสงค์ คลังพะร์ค มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านประเพณี

วัฒนธรรม และด้านการจัดสถาน

5.3) นางอำนาจ ใหม่คำมิ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านแกะสลัก

5.4) นางถิน ผิวพุย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านนวดแผนไทย

6) กลุ่ม/องค์กรต่างๆ

ในหมู่บ้านจะมีการรวมกันของกลุ่มคนที่ได้รับงบประมาณและแนวคิดของภาครัฐ เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเงินสดจะเงินล้าน

7) ทรัพยากรของชุมชน

คนในชุมชนจะอาศัยอย่างเก็บน้ำแก่งเลิงงานทำการเกษตรข้าวนาปรังและการจับปลาเพื่อเป็นอาหารและขายเป็นอาชีพเสริม

8) ศาสนา/ประเพณี

คนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและมีการรักษาประเพณี วัฒนธรรม โดยมีการสืบทอดประเพณีตามชีติติบสอง ทรงสิบศี มีบุญประเพณีอันดีงานสืบทอดมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย

1.1.4 บ้านกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านกลาง เป็นหมู่บ้านแรกที่แยกออกจากบ้านแม่นใหญ่ จัดตั้งขึ้นมาเป็นบ้านกลางสาเหตุที่เรียกซึ้งว่าบ้านกลางคือ การตั้งอยู่ระหว่างบ้านแม่นใหญ่กับบ้านหัวช้างซึ่งเมื่อก่อนเรียกว่าคุ้มกลาง ต่อมารีบกว่าบ้านกลาง

2) อาณาเขตติดต่อ

บ้านกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เนื้อที่ตั้งหมู่บ้าน 60 ไร่ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เนื้อที่ทำการเกษตร 273 ไร่ คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนาเป็นอาชีพหลัก โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านแม่นใหญ่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 14

ทิศใต้ ติดกับบ้านหนองใหญ่ หมู่ที่ 3

ทิศใต้ ติดกับ บ้านคงเกียง หมู่ที่

ทิศตะวันออก ติดกับบ้านหนองจิก หมู่ที่ 15

3) จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน 73 ครัวเรือน

จำนวนประชากร 375 คน

แยกเป็นชาย 190 คน

แยกเป็นหญิง 185 คน

4) การเมืองการปกครอง

คนในหมู่บ้านจะมีการปกครองระบบอปปะชาตินิปไตย โดยมีพระมหาภัตtriy

ทรงเป็นประมุข โดยมีผู้นำชุมชน ดังนี้

- 4.1) นายจรัส ไชยเดศียร ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
- 4.2) นายสมัย กิจจะกม ตำแหน่งซ่วยผู้ใหญ่บ้าน
- 4.3) นายเด่น ภูวนาจ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

5) ประชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 5.1) นายเสถียร คณาครี มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านยาสมุนไพร

ด้านประเพณีวัฒนธรรม

- 5.2) นายสมพงษ์ อาษา มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านการจักstan
- 5.3) นายจรัส ไชยเดศียร มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

- 5.4) นางวิลัยวรรณ กิจจะกม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ด้านการเกษตร

6) กลุ่ม/องค์กรต่างๆ

ในหมู่บ้านจะมีการรวมกันของกลุ่มคนที่ได้รับงบประมาณและแนวคิดของภาครัฐ ได้แก่ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มสำรวจอาสาประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีวศึกษาฯ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนกง กง กลุ่มสังจะเงินล้าน อื่นๆ

7) ศาสนา/ประเพณี

คนในหมู่บ้านมีบุญประเพณีอันดีงานสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตาม

ประเพณีตามมีต 12 ครอง 14

1.1.5 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 ตำบลแแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านหัวช้างเดิมเป็นคุ้มหนึ่งในหมู่บ้านเม่นใหญ่ ซึ่งสมัยก่อนเรียกว่า “คุ้ม” โดยมีคุณตาเชียงสม นามสกุลไม่ปรากฏ เป็นผู้ก่อตั้งคุ้มนี้ขึ้นมา การที่ได้ตั้งชื่อคุ้มนี้ว่าหัวช้างนั้น ในบริเวณข้างต้นโพธิ์ ซึ่งเป็นถักยันทนองน้ำที่ช้างเข็นไม่ได้ทำให้ชาวบ้านให้เกียรติแก่ช้างที่เดิมชีวิตอยู่บริเวณข้างต้นโพธิ์ จึงได้รับการยกย่องและให้ความนับถือเป็นอย่างมาก จนในปี พ.ศ. 2515 เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านต้องย้ายบ้านไปอยู่ในหมู่บ้านใหม่ที่ทางราชการได้กำหนดให้ จึงได้ตั้งชื่อใหม่เป็น “หมู่บ้านหัวช้าง” ตามที่ได้ตั้งชื่อไว้ เมื่อปี พ.ศ. 2515 นี้

สร้างบ้านเรือนในบริเวณที่ทำกินของตนเอง เกิดการขยายพื้นที่ เพิ่มจำนวนครัวเรือนทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จึงจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านหัวช้าง โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายจอน เทพແง

2) อาณาเขตติดต่อ

บ้านหัวช้าง ตั้งอยู่ที่ 11 ตำบลแก่งลิงจาน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ระยะห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 7 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 520 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 43 ไร่ และที่ทำกิน 477 ไร่ พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่มสักบีดอนบ้าง อาชีพหลักของชาวบ้านหัวช้าง คือการทำนา อาชีพรอง คือ การรับจ้างทั่วไป มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านกลาง หมู่ที่ 8

ทิศใต้ ติดต่อกับ วัดป่าโโคกหนองจาน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านหนองใหญ่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านหนองจิก หมู่ที่ 10

3) จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	67 ครัวเรือน
-----------------------	--------------

จำนวน ประชารทั้งสิ้น	242 คน
----------------------	--------

แยกเป็นชาย	127 คน
------------	--------

แยกเป็นหญิง	115 คน
-------------	--------

4) การเมืองการปกครอง

หมู่บ้านหัวช้างจัดตั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มีการปกครองโดยระบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยและความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านและแบ่งการปกครองออกเป็น 5 คุ้ม ปัจจุบันมีผู้นำชุมชน ดังนี้

4.1) ร.ต.อุทัย กาสิงห์ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

4.2) นายมนูญ แสนตรี ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4.3) นางนิศาชล อุ่นเมือง ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

5) ประชารัฐชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายไพบูลย์ เพชรไพหุรด์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการเกษตรแบบผสมผสาน

และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

6) กลุ่ม/องค์กรต่างๆ

ในหมู่บ้านจะมีการรวมกันของกลุ่มคนที่ได้รับงบประมาณและแนวคิดของภาครัฐ ได้แก่ กองทุน กข.กจ. เงินทุน 280,000 บาท และกองทุนหมู่บ้าน เงินทุน 1,200,000 บาท สมาชิก 67 คน

7) ศาสนา/ประเพณี

คนในหมู่บ้านทุกคน นับถือศาสนาพุทธ ในวันประเพณีต่าง ๆ ทุกคนร่วมใจกันเข้าวัดพังครรมาทำให้ผู้คนมีจิตใจที่ดี มีความรักความสามัคคีกัน เช่น ประเพณีครึ่งนำดำหัวผู้สูงอายุในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี และยังมีคือและปฏิบัติตามประเพณีอีก 12 ครอง 14

8) การคมนาคม

บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ระยะทางห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 7 กิโลเมตร เดินทางโดยรถจักรยานยนต์ รถยนต์ใช้เวลาประมาณ 20 นาที หรือเดินทางโดยรถยนต์โดยสาร สายมหาสารคาม – บราบีอ ลงที่ปากทางบ้านหนองจิก หมู่ที่ 10 ผ่านเข้าบ้านหัวช้าง

สรุปภาพรวมบริบทของชุมชนบ้านแม่นใหญ่ทั้ง 5 หมู่บ้านมีประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านแม่นใหญ่เริ่มจากหมู่บ้านดึงเดิมคือหมู่บ้านแม่นใหญ่หมู่ที่ 4 เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการแยกครอบครัวมาตั้งครอบครัวในพื้นที่ที่ทำกินของตนเอง เมื่อจำนวนครัวเรือนมากพอ ก็ขอจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ เป็นหมู่บ้านแม่นน้อยหมู่ที่ 7 หมู่บ้านกลางหมู่ที่ 8 หมู่บ้านหัวช้างหมู่ที่ 11 และหมู่บ้านแม่นใหญ่หมู่ที่ 14 ตามลำดับ โดยมีอาณาเขตของชุมชนบ้านแม่นใหญ่ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านดอนตูมและบ้านคอนโอล ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ อ่างเก็บน้ำแก่งเลิงงาน บ้านท่าแร่ ตำบลแก่งเลิงงาน

อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านคงเลึง ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดกับ บ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนประชากรของชุมชนบ้านแม่นใหญ่ มีดังนี้ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 67

ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 242 คน ชาย 127 คน หญิง 115 คน มีผู้นำชุมชนคือผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่นใหญ่หมู่ที่ 4 คือนายนิคม ทองน้อย บ้านแม่นน้อย หมู่ที่ 7 คือนายอาคม แทนไทย บ้านกลาง หมู่ที่ 8 คือ นายจรัญ ไชยเสถียร บ้านหัวช้างหมู่ที่ 11 คือ ร.ต.อุทัย กาสิงห์ และบ้านแม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 คือนายศักดิ์ษรังค์ โนนกอง ในชุมชนบ้านแม่นใหญ่ยังมีคืออนันดรธรรมเนียมประเพณี

ตามอีต 12 ครอง 14 ที่สืบต่อภัณฑ์จากปู่ย่า ตายาย คนในชุมชนมีภูมิปัญญาท่องถิ่นมากมายหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนับการเก็บถุงกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างพอยเพียง เช่น อาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล วิถีการเลี้ยงสัตว์ตามธรรมชาติ (อาหาร การคุ้มครองฯลฯ) พืชในชุมชน) ยาสมุนไพร การนวดแผนไทย หมอดูตรประจำหมู่บ้าน ฯลฯ เศรษฐกิจของคนในชุมชน คนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักทำให้มีรายได้ต่ำ แม้จะมีการจัดตั้งกลุ่มชุมชน องค์กรในหมู่บ้าน แต่เป็นกลุ่มขององค์กรที่เกิดจากแนวคิดของภาครัฐและเงินงบประมาณของภาครัฐซึ่งไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชนมากนัก จึงทำให้คนในชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้เท่าที่ควร

1.2 วิถีชีวิตในเรื่องเบญจสุขภาวะชุมชนของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

วิถีชีวิตในเรื่องเบญจสุขภาวะชุมชน โดยมีประเด็นศึกษาวิธีด้านสุขภาพคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่แต่ละช่วง คือ 1. การย้อนรอยสู่อดีต 2. การเปลี่ยนผ่านของชุมชน 3. การสร้างสุขภาวะด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พนวจ

1.2.1 ย้อนรอยสู่อดีต

การดำเนินวิถีชีวิตในช่วงนี้เป็นช่วงที่คนในชุมชนยังต้องอาศัยวิถีการดำเนินชีวิตที่อาศัยและผูกพันกับทรัพยากรตามธรรมชาติที่มีในชุมชนในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ของคนดังนี้

1) บุคลากรเcong ด้วยความตั้งใจ

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มีพื้นที่โดยทั่วไปส่วนมากเป็นพื้นที่ราบ ชุมชนบ้านเม่นใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรม อาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้ในเรื่องของการเกษตร การทำนา ทำไร่จะใช้แรงกายเป็นหลักในการทำ ในทุกๆ หลังคาบ้านจะมีคaway เก็บอบทุกหลังคา ตั้งแต่ 2 ตัว 3 ตัว จนถึงมากสุด 20 – 30 ตัว ซึ่งอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว การเดี่ยว - คaway ในสมัยก่อนคือการนำออกจากการแล้วต้อนวัว-คaway อกไก่ให้พ้นหมู่บ้าน แล้วปล่อยให้หากินตามลำพัง คaway จะมีเส้นทางในการหากิน จนถึงเวลาบ่ายค่ำค่ายคaway จะกลับคืนสู่บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 และบ้านเม่นน้อย เส้นทางการหากินจะมุ่งสู่อ่างเก็บน้ำแห่งเดิงงาน ซึ่งตั้งอยู่บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 และบ้านเม่นน้อย เส้นทางการหากินจะมุ่งสู่อ่างเก็บน้ำแห่งเดิงงาน ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว้างเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว้างเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 และบ้านกลางบางส่วน จะปล่อยไปทางทิศเหนือของหมู่บ้านมุ่งสู่หนองกุด โดยเป็นหนองน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณรัญญาราม มีลักษณะ เป็นท้องทุ่งกว้างมีแหล่งน้ำอยู่ตรงกลาง และอีกส่วนหนึ่งจะปล่อยไปทางทิศใต้สู่โคลกป่าหนองแสงนึ่งเนื้อที่กว่า 1,000 ไร่ เป็นพื้นที่

ป้าสารรณะใช้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้านส่วนหนึ่งในตำบลแก่งเติงงานและตำบลท่าสองคอน ของ อำเภอเมืองมหาสารคาม (นู ลาชอย. สัมภาษณ์ : 2555)

นอกจากนั้นยังมีลักษณะห่วยปอนิดเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่คนในชุมชนได้อาศัยอาหาร น้ำจากน้ำที่มนุษย์บ้านไม่มีสารเคมีตกค้าง เพราะนอกจากความสะอาดน้ำมาใช้แรงงานแล้ว ญี่ปุ่นใน ธรรมชาติ พื้นที่ในหมู่บ้านไม่มีสารเคมีตกค้าง เพราะนอกจากความสะอาดน้ำมาใช้แรงงานแล้ว ญี่ปุ่นใน การบำรุงพืชชนิดต่าง ๆ จะใช้มูลของสัตว์เลี้ยงเหล่านี้และจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน “สมัยก่อนบุคคลที่มีความสามารถ” ได้ซื้ออยู่ซื้อกิน ยามເຮືດນາ ย่างตามคันนาจะได้อาหาร บัวสีเป็นผัก เป็น เห็ด ลงน้ำจะได้ปลา แต่ก่อนบุคคลที่มีความสามารถ ทุกอย่าง เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว เป็น ปลูกพืชปลูกอิหยัง ดิน กิน บ่มีจี๊น โนย ญี่ปุ่น กิน เจียด มีหลายบ่ออีกบ่ออย่าง (ชาลี พลสมัย. สัมภาษณ์ : 2555) ดิน กิน บ่มีจี๊น โนย ญี่ปุ่น กิน เจียด มีหลายบ่ออีกบ่ออย่าง (ยาจัน) อิหยังจะต้องซื้อ หาเงินมาซื้อ และพ่อใหญ่ทองสัน กล่าวว่า “สมัยนี้เป็นสมัยอีกดอยก (ยาจัน) อิหยังจะต้องซื้อ หาเงินมาซื้อ ของกันไปได้ แม่แต่ญาติพี่น้อง ก็ได้ซื้อกัน เอื้องงานสิหากันซื้อ ๆ บ่ได้ กะจ่องเป็นเงิน ต้องจ้าง สมัย ก่อนบ่ได้ จ้างกัน ໄພຕិເຮັດຍัง កະສិເລា កະສិຫាកំណាមាថយកัน ដូចជាកະຈមាថយកัน การตอบแทน គឺการเลี้ยงข้าว ปลา อาหาร ให้อิ่มหนำสำราญ “หอนนี้เดี๋ยว” (ทองสัน จันทาสี. สัมภาษณ์ : 2555)

2) ყุดສម្បុន្យពួរគេងគំនិត

การคุ้มครองสุขภาพของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จะเห็นว่าคนในอดีตจะไม่ ค่อยป่วยด้วยโรคที่รุนแรง เมื่อมีอาการเจ็บป่วยหรือไม่สบายเล็กๆน้อยๆจะดูแลกันเองด้วยยาสมุนไพร เมื่อก่อนจะมีหมอยาสมุนไพรประจำหมู่บ้านซึ่งจะเป็นผู้มีอายุมากและเป็นที่นับถือของชุมชนใน หมู่บ้านชาวบ้านจะให้ความศรัทธามีความเชื่อถือในตัวบุคคลเป็นอย่างสูง และชาวบ้านจะเรียกชานว่า หมู่บ้านชาวบ้านจะให้ความศรัทธามีความเชื่อถือในตัวบุคคลเป็นอย่างสูง และชาวบ้านจะเรียกชานว่า “อิพោใหญ่..อิແມីใหญ่” คำว่าอิพោใหญ่ อิແມីใหญ่ คือผู้สูงอายุในชุมชน บุคคลเหล่านี้จะได้รับการสืบ ทอดความรู้เรื่องยาสมุนไพรมาจากบรรพบุรุษ จากตำราที่มีซึ้งน้อยมาก เพราะการสืบทอดเรื่องยา สมุนไพรจะต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ทางตัวยาในปัจจุบันและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้ คุ้ยประسنการณ์ตนของครั้งแล้วครั้งเล่า จนกลายเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลที่เรียกว่าภูมิปัญญา จากการบอกเล่าของแม่ใหญ่ “ในสมัยก่อนยาสมุนไพรจะมีอยู่ทุกครัวเรือน เพราะว่ามีความอุดม สมบูรณ์ ยาสมุนไพรจะมีในบ้านจำนวนมาก หาสิ่งเหล่านี้ได้ง่าย แต่ก็ไม่เป็นที่นิยมที่จะนำมาใช้ สาเหตุ เพราะไม่เชื่อในตัวเอง โนរាលเขื่อว่าสิ่งของเหล่านี้เป็นของสูงมีผู้มีอำนาจแลรักษาอยู่คือเทศาหรือผีป่าผี เพราะไม่เชื่อในตัวเอง โนរាលเขื่อว่าสิ่งของเหล่านี้เป็นของสูงมีผู้มีอำนาจแลรักษาอยู่คือเทศาหรือผีป่าผี เขาและที่เชื่อโดยทั่วไปคือยาผีบอก จะมีการໄไแสตงถึงความศรัทธารือมีการยกครุการครอบคร ก่อนใช้ ผู้เป็นหมอยาจึงเป็นผู้มีอายุและเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความนิยมศรัทธาในหมู่บ้าน” (ไพร สีขาว. สัมภาษณ์ : 2555)

หมอยาสมุนไพรในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ที่รู้จักกันดี คือพ่อใหญ่เคน บัวลาด ซึ่งเป็นหมอยาสมุนไพรคนป้าจุบันที่เหลืออยู่แล้วการเข้าไปเก็บสมุนไพรในป่าจะต้องทำใจให้

บริสุทธิ์อธิฐานในใจต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในป่า เช่นผีป่าหรือภูรักษาป่าให้พบในสิ่งที่ตัวต้องการ และบอกวัตถุประสงค์เพื่อนำไปรักษาลูกหลาน ให้มีชีวิตอยู่สืบไป และถ้าพบตัวยาที่ต้องการมีจำนวนมากหนอยาที่จะเก็บเอาแต่พอใช้ เพื่อไปประกอบยาทำน้ำ จะไม่เอาไปมากจะเหลือไว้ให้ผู้อื่นต่อไป และแม่ไหญ่ทองมา เเล้วว่า การเข้าไปเก็บตัวยาสมุนไพรในป่าต้องไม่เก็บในตอนเช้าถึงบ่ายโมง เวลา บ่ายสองถึงบ่ายสามจะไม่เก็บตัวยา เพราะถือว่าเป็นเวลาพิเศษป้า (เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านนำผู้ตายเข้าไปทำพิธีศพในป่าช้า) และแม่ไหญ่ทองมายังกล่าวต่อไปว่าวิธีการเก็บยา มีกลวิธีหลายอย่างเพื่อให้ตัวยาไม่ความหลังเมื่อนำไปรักษาและให้หายทันที เช่นการตั้งจิตอธิฐานก่อนการเก็บยา การถอดเสื้อผ้า ก่อนเข้าไป เก็บยา การปลูกเสกยา ก่อนเก็บหรือก่อนใช้ แม่ไหญ่บังบอกวิธีการเก็บอีกว่าอย่าให้เจาของตัวเองไปบังตัวยาในเวลาเก็บและเวลาใช้ เพราะเชื่อว่าตัวยาจะเสื่อม แม่ไหญ่ให้คำแนะนำปลูกเสกไว้ ก่อนจะเก็บให้ตั้งสติทำจิตใจให้มีสมาธิแล้วตั้งนะโน ๑ จบ แล้วกล่าวว่า “ โอมมะลูกอกกุญ ๆ ญูกุให้มึงตื้นมึง กระต้องตื้น ญูกุให้มึงลูกมึงกะต้องลูก ญูกุให้มึงเป็นยา มึงกะต้องเป็นยา กินแล้วหาย เจ็บบ้านชาห้าบ้านเลือ ว่ากินยาเด็ดเซาเจ็บ เซาไข้ กินแล้วแข็งแรง อายุยืน ขวัญยืน ” แล้วลงมือเก็บตัวยา (ทองมา ราชาน. สัมภาษณ์ : 2555)

หมอยาในอดีตที่มีชื่อเสียงคือพ่อไหญ่จารย์แดง ที่บ้านหนองจิกพ่อไหญ่พากลุ่มนี้ได้ตายไปแล้วถือว่าเป็นการสิ้นสุดยุคหมอยาโบราณ หลงเหลา บ้านเมืองไหญ่เมื่อหมอยาสมุนไพรกลุ่มนี้ได้ตายไปแล้วถือว่าเป็นการสิ้นสุดยุคหมอยาโบราณ ด้วยไม่มีลูกหลานสืบท่อ เพราะมีความเชื่อว่าถึงที่มีวิชา (วิชาอาคม) กำกับอยู่ถ้ารักษาไม่ได้จะแพ้ภัย ตนเอง มีถึงที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่เป็นมงคล หรืออาจถึงขั้นที่ชาวบ้านเรียกว่า “ เป็นบอน ” และเป็นคนที่ไม่มีหลักแหล่งที่ญวนราน สิ่งของที่มีวิชาอาคมเหล่านี้ผู้เป็นเจ้าของจะไม่ให้สืบทอดต่อไป จะยอมให้ของมีค่านี้ตายไปกับตนเอง ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ยังมีหมอยาสมุนไพรอยู่ เพราะกลุ่มนุกค เหล่านี้พอมีความรู้เรื่องสมุนไพรมาแต่เดิม จากการบอกเล่าต่อกันมา จากการศึกษาเรียนรู้จาก วิทยาการสมัยใหม่ หรือจากประสบการณ์ของชีวิต ยังได้นำยาสมุนไพรมาใช้อยู่แต่ในความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นก็จะลดลงส่วนในเรื่องของการใช้ศาสตร์ การยกครู หรือการปลุกภานั้นแทนที่ไม่มี เพราะช่วงเวลาต่อมากว่าหันสมัย ความมีวิทยาศาสตร์ และการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาแทนที่ สมุนไพร ที่เคยรักษาโรคมาแต่เดิมที่ถูกขัดเข้ามาในเรื่องของอาหารหรือเรื่องของโภชนาการ ที่เกิดคุณค่าทางร่างกายในด้านการบำรุงร่างกายเป็นส่วนมาก

3) ยุคสังคมเกือบถ้วน

ชุมชนบ้านเมืองไหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีนิสัยรักความสงบ มีความสามัคคีในหมู่ คณะรักษาประเพณี วัฒนธรรมอันดีสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน มีวัดเป็นศูนย์กลางในการยึด

เห็นี่ยังจิตใจ ด้านการปักกรองกีมผู้นำที่เป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อถือสืบทอดกันมาหลายช่วง
นับเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมเอาไว้อย่างเหนียวแน่นโดย เนพะ
ประเทศเมียนมา กับสหภาพฯ 12 ครอง 14 มีการดำรงชีวิตที่มีการเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะอยู่
รวมกันเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เคารพผู้อ้วน โถ การทำกิจกรรมในหลายเรื่องจะเกิด
การรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน เช่นการลงแขกคำนา เกี่ยวข้าว การแลกเปลี่ยนสิ่งของ หรือการแบ่งปัน
นับว่าเป็นสังคมที่มีน้ำใจต่อกัน

สรุปได้ว่า ในอดีตคนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่อาศัยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกื้อกูล
กัน อาศัยพหลักษณ์การทำนายสังค์ของอาศัยน้ำฝนที่ต้องตามดูถูกาก มีการใช้แรงงานของชายในการทำงาน
ทำไร่ ไม่ใช้สารเคมี กินอาหารที่มีตามธรรมชาติได้อย่างปลดปล่อย คนในชุมชนไม่มีการเงินป่วยด้วย
โรคที่รุนแรง การเงินป่วยจะใช้ยาสมุนไพรที่มีในหมู่บ้านรักษาโดยมีหมอยาประจำหมู่บ้าน ด้วยที่จะ
หายไม่ยาก เพราะมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนอยู่แบบเครือญาติ พึ่งพา เกื้อกูลซึ่งกันและกัน แบ่ง
กันกินแบ่งกัน ใช้มีการช่วยเหลืองานกัน โดยไม่ต้องซื้อ ในอดีตจึงมีความสุขมากกว่าความทุกข์

1.2.2 การเปลี่ยนผ่านของชุมชน

1) ยุคพัฒนาสาธารณูปโภค

การพัฒนาการของชุมชนในด้านสาธารณูปโภคเกิดขึ้นเรื่อยๆ เป็นไปตามความ
เจริญของสังคมภายนอก เรยกิจได้ว่าก้าวไปตามยุคตามสมัย ซึ่งเมื่อก่อตั้งหมู่บ้านมีน้ำไหลในช่วงแรก
นั้นที่น้ำที่บริเวณรอบๆ บ้านเป็นป่าซึ่งมีตัวว่าป่ามากนายหลายนิด เส้นทางการคมนาคมยังเป็นเส้นทาง
เดินเท้า และเป็นเส้นทางเกวียนที่ใช้ความหรือใช้วัวเป็นพาหนะในการลาก ใช้ในการขนส่งสินค้า
หรือขนส่งของสำราญไปร้าน เส้นทางจากบ้านมีน้ำไหลไปตัวจังหวัดระยะทาง 9 กิโลเมตร
เส้นทางผ่านบ้านมีน้ำอยู่ บ้านท่าแร่ บ้านค้อ เข้าสู่จังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2500 หน่วยงานทางรัฐบาล
ได้สร้างถนนหินสูกรังจากบ้านท่าแร่มาถึงบ้านมีน้ำ ให้ความยาว 3 กิโลเมตรทำให้การคมนาคม
สะดวกขึ้น เพราะเป็นเส้นทางที่เชื่อมกับถนนใหญ่ที่บ้านท่าแร่ ความเจริญในด้านต่างๆ ก็เริ่มมีขึ้น
เรื่อยๆ

ในเรื่องของน้ำที่ใช้ในการเกษตรยังใช้แหล่งน้ำจากธรรมชาติอยู่โดยฝ่าอยู่น้ำ
ตามดูถูกาก บางปีก็แห้ง บางปีก็ท่วม เป็นไปตามธรรมชาติ ชุมชนฝ่าความหวังไว้กับสิ่งไม่ที่
ตัวตน ตามความเชื่อที่บวกกกล่าวบอกเล่าที่สืบทอดกันมาจึงเกิดเป็นประเพณีในการขอฟ้าขอฝนให้
ตกตามดูถูกาก น้ำในการอุปโภค บริโภค ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นมาเอง โดยการขุดบ่อน้ำพัดดิน (ส่าง)
จะมีความลึกตั้งแต่ 2-3 เมตร จนถึง 15 เมตร 20 เมตร กม. ตามสภาพของพื้นดิน ถ้างานพื้นที่ที่บุคลา
กรไม่พบร่องน้ำ หน่วยงานของรัฐก็จะเข้ามายากลให้เรียกปาดาล ร.พ.ช. จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่

“น้ำส่างที่แซบก่อหูมือคือน้ำที่บุดอยู่หนองช้าง น้ำจะใสตั้งลิ่ง เหลียวลงไปเห็นก้นส่าง ดินกะบ่อพัง คนหมาบ้านพากันໄไปกินหัน” (ไพร แก้วกล้า. สัมภาษณ์ : 2555) ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ชุมชนเม่นใหญ่ได้จงประมวลสร้างระบบประปาหมู่บ้าน บ้านเม่นใหญ่หมู่ 14 หมู่ 4 บ้านกลางหมู่ 8 และบ้านหัวช้างหมู่ 11 ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จากการที่รพยากรน้ำ กระทรวงทุรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้แหล่งน้ำ แก่งเลิงงาน และปัจจุบันน้ำประปาส่วนภูมิภาค ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จงแก่งเลิงงาน และปัจจุบันน้ำประปาส่วนภูมิภาค ได้ต่อเชื่อมเข้ามาในชุมชนเม่นใหญ่และในปี พ.ศ. 2548 การขยายไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ และบ้านเม่นน้อย ทุกหมู่บ้าน ได้ใช้ไฟฟ้าอย่างทั่วถึง “สมัยนี้มันสบายน่าลำบากคือสมัยก่อน แต่ก็ อย่างได้หงษ์ต้องเชื่อใจเอง จังเด้อฝ้า กระแสไฟฟ้ายืนด้วย ต้าหากฝ้า จังสมีนุ่ง สมัยนี้เขามาขายให้หอด บ้านอย่างได้กซื้อเอา เปรียบคำพังเพยวะมีแต่บ้าน เอือนบ่มีໄส ตือญี่ได้จังได้ ” (เครือ ทิพมนต์. สัมภาษณ์ : 2555)

ก่อตัวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านเม่นใหญ่เมื่อความเจริญด้านสาธารณูปโภคเข้ามายัง ชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนอกนคนในชุมชนกว่าแทนจะปรับตัวไม่ทัน คนในชุมชนเริ่มใช้ชีวิตไปตามกระแส ความเจริญมีการใช้เงินเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินชีวิตมากขึ้น มีการพัฒนาการทางด้าน เทคโนโลยีและการค้าวัสดุอย่างชัดเจน มีเครื่องใช้ไฟฟ้า มีรถยนต์ มีบ้านหลังใหญ่ มีเครื่องอำนวยความสะดวก หลากหลาย แต่คนที่ปรับตัวไม่ทันเริ่มเกิดความทุกข์ในหลาย ๆ เรื่องของการดำเนินชีวิต ความสะดวกมากมาย แต่คนที่ปรับตัวไม่ทันเริ่มเกิดความทุกข์ในหลาย ๆ เรื่องของการดำเนินชีวิต

2) บุคลพัฒนาเกษตรกรรม

ชุมชนเม่นใหญ่แต่อดีตก่อตัวถึงเรื่องการทำอาหารกินคือการทำเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือการเตียงสัตว์ การปลูกข้าวถือเป็นอาหารหลักของคนทุกครอบครัวต้องมีนาปู่กุข้าว มี ไร มีสวน ไว้เป็นที่ทำกิน ผู้ไม่มีจะต้องไปหารับข้าวเพื่อหาเงินมาซื้อข้าวกิน จะเห็นได้ว่าทุกครอบครัวเรือน ใจ มีสวน ไว้เป็นที่ทำกิน ผู้ไม่มีจะต้องไปหารับข้าวเพื่อหาเงินมาซื้อข้าวกิน จะเห็นได้ว่าทุกครอบครัวเรือน จะมีวัวหรือควายเลี้ยง ไว้ต่อฉุนบ้านกีบอนทุกบ้าน เพราะเป็นความจำเป็นในการทำงาน ทำไร่ ทำสวน แต่ จะมีวัวหรือควายเลี้ยง ไว้ต่อฉุนบ้านกีบอนทุกบ้าน เพราะเป็นความจำเป็นในการทำงาน ทำไร่ ทำสวน แต่ ในปัจจุบันการใช้ควายในการทำนาถือเป็นผลลัพธ์ที่มีเทคโนโลยีเข้ามานแทน เช่น มีรถไถเดิน ตาม มีรถแทรกเตอร์ มีรถนวดหัวสีขาวและรถเกียร์ขาวหัวเข้ามานแทน จากการใช้ควายโคนาก การใช้คน ทำการที่เทคโนโลยีเข้ามามากการทำงานปัจจุบันมีนาทักษิณ์ชีวิตคนในชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิด จากการที่เทคโนโลยีเข้ามานำมากการทำงานปัจจุบันเริ่มมีนาทักษิณ์ชีวิตคนในชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิด การเปลี่ยนผ่านประวัติการณ์ที่มีผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่การทำงานปัจจุบัน การเปลี่ยนผ่านวิถีที่มีผลต่อสุขภาวะชุมชน แก่งเลิงงานเป็นอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและเป็นที่ตั้งของ สถานีประมงสัตว์น้ำจืด มีเนื้อที่กว่า 3,000 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของชุมชนบ้านเม่นใหญ่และ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองมหาสารคาม เป็นอ่างเก็บน้ำที่รองรับน้ำจากอ่างโภคก่อที่

ตั้งอยู่หนือขึ้นไป เมื่อน้ำล้นอ่างจะถูกปล่อยตามลำ水流ที่ทางมาลงแก่งเลิงงาน จากนั้นก็ปล่อยลงแม่น้ำลำธารไป ในบางปีที่น้ำฝนมากน้ำก็จะล้นอ่าง ไหลลงที่รวมตัวจังหวัด เป็นที่เดือดร้อนของชุมชนส่วนใหญ่ ต่อมาทางการจังหวัดมีนโยบายปิดประตูน้ำอ่างแก่งเลิงงาน จึงเป็นเหตุน้ำเออท่อมห้วยแก่งซึ่งเป็นแหล่งไร่นาเป็นที่ทำมาหากินของชุมชนบ้านแม่น้ำใหญ่ หมู่ 4 หมู่ 14 บ้านกลาง บ้านหัวฝาย บ้านดอนดูม ตอนโอด ตำบลแก่งเลิงงานและบังน้ำบ้านท่าสองคอน บ้านโนนแต่ส่วนหนึ่งของตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และในปีต่อมาทางการจังหวัดมีนโยบายลดเชยความเสียหายให้กับชุมชนจากการทำงานปี ด้วยการสนับสนุนการทำนาปรัง การทำงานปรังในชุมชนบ้านแม่น้ำใหญ่จึงก่อเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ในระหว่างการทำงานปรังมานถึงปัจจุบันมี เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงหรือมีผลต่อชุมชนพอสังเกตได้ เช่น วัว-ควายในชุมชนมีจำนวนลดลง วิถีการทำแบบดั้งเดิมหายไป นำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น มีปัญหาในเรื่องการจัดการน้ำ การใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยอินทรีย์ การปรับพื้นที่นาเพื่อรับการใช้เครื่องจักร การกระชับพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ การกิจของชาวนาเพิ่มขึ้น การใช้จ่ายเงินมีมากขึ้น ต้องทำเรื่องประกันราคาข้าว ต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน ร่วมจากการตระยimbusกิจกรรมการดำเนินการงานการเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย ให้ลงตัวตามเวลากำหนด และอีกตามมาหลายประเดิม ดังปรากฏในตาราง การทำงานปรังเป็นจุดเปลี่ยนแนวทางดำเนินชีวิตจากวิถีเดิมไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้วิถีชีวิต การทำมาหากิน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนการอยู่ร่วมกัน แบบเครือญาติที่ร่วมห่วงเห็น ใช้วิถีแบบครอบครัวโดยเดียวมากขึ้น ทำให้สุขภาวะชุมชนในองค์รวมเปลี่ยนไปไม่ว่าเรื่อง ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม ตลอดจนเรื่องของสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชน

สุขภาวะ	ปรากฏการณ์ (พฤติกรรม)		
	อดีต	ปัจจุบัน	จุดเปลี่ยน
ร่างกาย	สุขภาพแข็งแรง รับประทานอาหารตามธรรมชาติ ปลดปล่อย สารเคมี	ร่างกายเสื่อมลง โรคความดัน เบาหวาน มะเร็ง โรคอ้วน ฯลฯ	การรับประทานอาหาร

ตารางที่ 3 (ค่อ)

สุขภาวะ	ปรากฏการณ์ (พฤติกรรม)		
	อคีด	ปัจจุบัน	ชุดเปลี่ยน
จิตใจ	จิตเป็นปกติ	เกิดความเคลื่ယด วิตก กังวล	เรื่องเศรษฐกิจ ภัย กติกาสังคมเปลี่ยนไป เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์
สังคม	สังคมกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อน (สังคมชนบท)	สังคมโสดเดียว อาศัย พึ่งพา กันน้อยลง (สังคมเมือง)	ชุมชนขยายตัว วิถีการ ดำเนินชีวิตในสังคม เปลี่ยนไป
สติปัญญา	เกิดศรัทธามีจิตอาสา ในเรื่องส่วนรวม	คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เอาประโยชน์ส่วนตน เป็นใหญ่	เศรษฐกิจลัดตัว คนดื้น วนต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด
สิ่งแวดล้อม	ต้อมรอบด้วย ธรรมชาติ	สภาพสิ่งแวดล้อมเป็น มงคล	การใช้สารเคมีเพิ่มขึ้น ในด้านการเกษตร การเกิดโรงงาน การขยายตัวของชุมชน ป่าธรรมชาติลดลงฯลฯ

จากตารางที่ 3 พน.ว่าชุดเปลี่ยนแนวทางดำเนินชีวิตจากวิถีเดิมไม่واжаเป็นเรื่องการทำให้กิน การดำเนินชีวิต การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนการอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติเกี่ยวข้องกับชีวิตแบบครอบครัวโดยเดียวมากขึ้น ทำให้สุขภาวะชุมชนในองค์รวมเปลี่ยนไปไม่ဘ้วร่อง ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม ตลอดจนเรื่องของสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน สรุปได้ว่า เมื่อชุมชนมีความเจริญมาถึงทั้งด้านการคมนาคม ด้านสาธารณูปโภค ส่งผลให้คนในชุมชนเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีแต่ความเริบเรื่ง ใช้เงินเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตดังเดิมถูกค่านิยมที่ทันสมัยเปลี่ยนแปลง ความเป็นอยู่ที่อาศัยภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต ที่ต้องอาศัยสิ่งที่เป็นตามธรรมชาติเปลี่ยนไป คนเริ่มใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ชีวิตที่รับร่วงในยุคโลกาภิวัตน์จึงส่งผลต่อการมีสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชนลดน้อยลง ซึ่งส่วนใหญ่แลกับความเริบเรื่อง ในด้านวัตถุ

2. การจัดการชุดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเบญจสุขภาวะชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินธุรกิจของคนในชุมชนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคบริโภคนิยม ที่ส่งผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชนทั้งด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคมและด้านศิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเปิดเวทีประชาคมของชาวบ้าน พบร่วม ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ดังนี้

2.1 จุดแข็ง พบร่วมกันในชุมชนมีความสามัคคี ร่วมมือกันดีโดยเฉพาะการร่วมกิจกรรม ตามประเพณีของชุมชน สามารถมีวินัยในการส่งเงินสักจะ ได้เป็นประจำสม่ำเสมอ ครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ อสม.มีความเข้มแข็ง มีกิจกรรมการลดรายจ่ายในชุมชน ได้แก่ การปลูกผัก เดียงปลาและเดียงไก่ทุกครัวเรือนในบังครอบครัว มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย

2.2 จุดอ่อน พบร่วมกันในชุมชนไม่มีวินัย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ชุมชนมีหนี้สิน ขาดความรู้ ไม่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากริมแม่น้ำในชุมชน ไม่เก็บถิ่นเสด็จความคิดเห็นในกิจกรรมกุ่ม มีอนามัยบุุนในชุมชน คนในชุมชนมีรายได้ต่ำ คนวัยแรงงานจะไปรับจ้างในเมืองใหญ่ ส่วนมากครอบครัวมีเฉพาะคนแก่ที่ดูแลลูกหลาน คนในชุมชนจะรอพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยหน่วยงานต่างๆ ที่จะมาช่วยเหลือ

2.3 โอกาส พบร่วมกับรัฐบาลสนับสนุนจากรัฐ และเอกชน มีเจ้าหน้าที่จากรัฐ และเอกชนให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ใกล้แหล่งความรู้ด้านวิชาการทางการเกษตรและพลังงาน มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

2.4 ข้อจำกัด พบร่วมปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ภัยธรรมชาติ (ภัยแล้ง) และงบประมาณของภาครัฐที่จัดสรรมาให้เป็นงบประมาณที่แก่ได้ไม่ตรงกับปัญหาของคนในชุมชน ทั้ง 4 ประเด็นนี้เป็นศักยภาพของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะ ของตนเองและของชุมชน จากการสนับสนุนกุ่มเป้าหมาย ได้ข้อสรุปภาพรวมของศักยภาพของคนในชุมชนที่มีผลต่อสุขภาวะทั้ง 5 ด้านของคนในชุมชนดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปภาพรวม สภาพปัจจุหา สาเหตุ มีผลต่อสุขภาวะชุมชน

เรื่อง	สภาพปัจจุหา	สอดคล้องกับสุขภาวะชุมชน
1. ด้านเศรษฐกิจ	- รายได้น้อย มีหนี้สิน	ด้านร่างกายและจิตใจ
2. ด้านการเกษตร	- ดินเดือด - น้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ - ใช้สารเคมีในการเกษตรมาก	ด้านสิ่งแวดล้อม
3. ด้านสังคม	- คนแก่เป็นผู้ดูแลเด็ก ๆ คนในวัยทำงาน ไม่ได้อยู่ในชุมชน ออกขายแรงงานในเมืองใหญ่ - ปัญหาอนามัย - เยาวชนมีวุฒิ	ด้านสังคม
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	- ฝุ่นแล้ง - ขยะมูลฝอย น้ำเสีย การใช้สารเคมี	ด้านสิ่งแวดล้อม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชน	- ไม่เห็นความสำคัญในการประชุม - ไม่เก้าอี้แสดงความคิดเห็น	ด้านสติปัจจยา
6. ด้านสุขภาพอนามัย	- โรคความดัน เบาหวาน - การบริโภคอาหารสำเร็จรูป - ความเครียดจากการหารายได้	ด้านร่างกาย
7. การศึกษาและการเรียนรู้	- การศึกษาน้อย - ขาดการคิดวิเคราะห์	ด้านสติปัจจยา
8. ด้านแหล่งเงินทุนในชุมชน	- ขาดงบประมาณ - ขาดทักษะในการบริหารจัดการ	ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสติปัจจยา
9. ด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน	- ไฟฟ้าเพื่อการเกษตร - น้ำอุปโภคและบริโภค	ด้านสิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่าชุมชนเม่นไข่มีปัญหาสุขภาวะทั้ง 5 ด้าน ทั้งด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัจจยา ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายถึงปัญหาสุขภาวะของคนในชุมชนนั่นเอง เมื่อว่าในชุมชนจะมีแผนการพัฒนาศักยภาพของ

ชุมชนในหลายๆ ด้านแต่ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ข้อจำกัดในเรื่องอื่นๆ การแก้ปัญหาซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ความคาดหวังของคนในชุมชน คือ 1. คนในชุมชนมีสุขภาพกายเจริญแรง สุขภาพดี 2. ชุมชนเข้มแข็งคนในชุมชนมีความสามัคคี 3. คนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีตามวิถีแบบเศรษฐกิจพอเพียง 4. ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและสะอาด และ 5. ครอบครัวอบอุ่นมีความสุขทุกครอบครัว

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดแข็งในชุมชนพนฯ คือ ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อตั้งแต่บรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จะเห็นได้จากการปฏิบัติตามอีต 12 ดังนี้

เดือนอ้าย (เดือนเจียง) บุญเข้ากรรม เป็นเดือนที่พระสังฆเข้ากรรม (ปริวาสกรรม)

เพื่อให้พระสังฆผู้กระทำพิธีได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกรักษาความบกพร่องของตน และสู่งประพฤติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยต่อไป

เดือนยี่ บุญคุณล้าน นิมนต์พระสาวกนต์เย็นเพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก แล้วทำพิธีสู่ข้าวบุญข้าว นอกจากนี้ ชาวบ้านเตรียมเก็บสะสมฟืนไว้หุงต้มที่บ้าน

เดือนสาม ทำบุญข้าวจี่และบุญมาบนุชา การทำบุญข้าวจี่เริ่มในตอนเช้า ใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่ถ้วยช้อน นำไปจิ้งแล้วชูด้วยไจ เมื่อสุกแล้วนำไปถวายพระ

เดือนสี่ ทำบุญพระเวส พึงเทคโนโลยีชาติ ให้ฟังเทศนา เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดก ให้จบสิ้นภายในวันเดียว ก็จะพบพระครีริยะเมตตาไทย งานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาตวะพระ เรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือถ้าเจาะจงจะถวายเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์มากกว่า "กัณฑ์จอบ" เพราะต้องแอบซุ่มๆ ให้แน่เตียกก่อน

เดือนห้า ตรุษสงกรานต์หรือบุญสรงน้ำ การสรงน้ำมีการรณ้ำพระพุทธรูป พระสังฆผู้รักษาศีล กำหนดเอาไว้ 15 ค่ำเดือน 5 บางที่เรียกว่า บุญเดือน 5 ถือเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่

เดือนหก ทำบุญบังไฟและวันวิสาขบูชา การทำบุญบังไฟเพื่อขอฝน เป็นงานสำคัญ ก่อนลงมือทำนา ต่อวนการทำบุญวันวิสาขบูชา กลางวันมีการเทศน์ กลางคืนมีการเวียนเทียน

เดือนเจ็ด ทำบุญชำะยะ (ล้าง) หรือบุญน้ำบรับบุญรุ่ม มีการ เช่นสรวงหลักเมือง ปูต้า ฝีเมือง ฝีต้าแยก เป็นการทำบุญเพื่อรักษาฝีที่มีพระคุณ

เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง มีการทำบุญตักบาตร พึงธรรมเทศนาและถวายเทียนพรรษา

เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ โดยการจัดหาอาหาร มากพูดเหล้า บุหรี่ ไปวางไว้ใต้ต้นไม้หรือที่ใดที่หนึ่ง แล้วเชิญวิญญาณของญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วมารับอาหารไป

เดือนสิบ ทำบุญข้าวสาร (สถากัตต์) ผู้ถวายจะเขียนชื่อของตนเองในภาษานะทีใส่ของทาน และเขียนชื่อลงในบัตร กิจกรรมแสร้งจับสลากได้ของใคร ผู้นั้นจะเข้าไปถวายของเดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษา พระสงฆ์จะแสดงอาบติดทำการป่าวราชา คือ เปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ พอตอกกลางคืน มีการจุดประทีปโคมไฟແวนไว้ตามต้นไม้หรือริมแม่น้ำ สำหรับประชาชนที่อยู่ริมน้ำ จะมีการแห่เจริญ (ส่องເຊືອ) ด้วย เพื่อรำลึกถึงอุสุพญานาค

นอกจากวัฒนธรรมพราหมณ์ อีต 12 และความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ของคนส่วนมากที่จะปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความเป็นชุมชน แต่ความจริงยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ในหลาย ๆ เรื่อง ถึงแม้ว่ากระแสของยุคบริโภคนิยมจะมีผลการการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเมืองใหญ่ มากน้อยเพียงใด แต่วิถีชีวิตของคนในชุมชนยังมีกลุ่มคนที่ยังมีวิถีการปฏิบัติตนบนความพอเพียง และสามารถส่งผลต่อการมีสุขภาวะที่ดีได้ทั้ง 5 ด้าน จากการลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์กลุ่มคนในชุมชนเมืองใหญ่ พบว่ามีกลุ่มนูกคลีที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถนำมาถ่ายทอดเป็นแบบอย่าง และได้ซื้อวัวเป็นประษฐ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะของตนเองที่ชุมชนยอมรับ ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ประษฐ์ชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเมืองใหญ่

ประษฐ์ชาวบ้าน	ภูมิปัญญา	วิธีรับการถ่ายทอด
หมู่ที่ 4		
1.นางชาติ พลสมชัย	- การข้อมผ้าด้วยสมุนไพร	- พ่อแม่ พาทำ
2.นายมี สำราญรุ่น	- ความกับชุมชน	- พ่อแม่ พาทำ ขาดคำ วิธีการ นำมาปฏิบัติด้วยตัวเอง
3.นางทองมา ราชาม	- ยาสมุนไพรพื้นบ้าน	- พ่อ เป็นหนองยา สอนเก็บยา นำมาปฏิบัติด้วยตนเอง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประชุมชี้ขาดมีนา	ภูมิปัญญา	วิธีรับการถ่ายทอด
หมู่ที่ 14 4.นายบุญเหลือ แสนบุญ 5.นายเคน บัวลาด	- ประเพณีตามชีต 12 - หมอดสูตร (หมอดราหมณ์) - ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน	- หลวงปู่ที่วัดบอก นำมา ปฏิบัติด้วยตนเอง - ปู่เป็นหมอยา สอนเก็บยา นำมาปฏิบัติด้วยตนเอง
หมู่ที่ 7 6.นายเสาร์ สมบัติ 7.นายประสงค์ คลังพระศรี	- ยาสมุนไพร	- หมอยาเป็นญาติ บอกตัวยา นำมาปฏิบัติด้วยตนเอง
8.นางอ่อนวย ใหม่คำมี	- ประเพณีวัฒนธรรม	- ผู้เฒ่าผู้แก่นอกทำและจดจำ นำมาทำเรื่อย ๆ
9.นางถิน พิพุย	- การจักสาน การแกะสลัก - การนวดแผนไทย	- พ่อแม่ พาทำ จดจำ วิธีการ นำมาปฏิบัติด้วยตัวเอง - ผู้เฒ่าผู้แก่นอกทำและจดจำ นำมาทำเรื่อย ๆ
หมู่ที่ 11 10.นายไพบูลย์ เพชรไพบูลย์	- การเกษตรแบบผสมผสาน การดำเนินชีวิตเศรษฐกิจ พอเพียง	- พ่อแม่ พาทำ จดจำ วิธีการ นำมาปฏิบัติด้วยตัวเอง ศึกษา หากความรู้จากแหล่งต่าง ๆ
หมู่ที่ 8 11.นายสมพงษ์ ออาจเดช 12.นายจรัญ ไชยเสถียร 13.นางวิลัยวรรณ กิจจะกุม	- การจักสานจากวัสดุ ธรรมชาติ - การเกษตรด้านยาสมุนไพร - ด้านประเพณีวัฒนธรรม	- พ่อแม่ พาทำ จดจำ นำมา ปฏิบัติด้วยตนเอง - สืบทอดมาจากผู้รู้ในชุมชน - ผู้เฒ่าผู้แก่นอกทำและจดจำ นำมาทำเรื่อย ๆ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประชุมช่วงบ้าน	ภูมิปัญญา	วิธีรับการถ่ายทอด
14.นายสุทธิร คณาธิร	- อาหารตามฤดูกาล - เครื่องมือการทำกิน - การกำจัดน้ำเสีย	- พ่อแม่พำนัชคำว่า วิธีการ นำมาปฏิบัติตัวเอง และ ศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆ

จากตารางที่ 5 พนวจ ประชุมช่วงบ้านในชุมชนมีภูมิปัญญาที่หลากหลาย ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งองค์ความรู้ของประชุมช่วงบ้านจะได้รับการสืบทอดมาจากการพนธุรุษ ที่เคยปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก โดยการอบรมเลี้ยงดู การสร้างพฤติกรรมให้เห็นเป็นประจำจึงเกิดการรับรู้และซึมซับสิ่งเหล่านั้นไว้ในตัว เด็กและเยาวชนรุ่นหลังด้วยการแฝงไว้กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันด้วยหลักการเห็นพอดี ประกอบด้วย การสอนเด็ก การสังเกต การพูดคุย การใช้วิธีอยู่ร่วมกัน องค์ความรู้ของคนในชุมชนที่ได้รับมาจากปู่ย่า ตายาย ที่ถือว่าเป็นบรรพพนธุรุษจะมีการสร้างความรู้ของตนเองสั่งสม ก่อร่างเป็นความรู้ขึ้นภายในตัวบุคคล จากวิธีการลองผิดลองถูกของคนในอัตลักษณ์ ที่ได้รับและลงมือทำด้วยตนเอง จนเกิดการจัดการความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่นำไปใช้ดำเนินวิถีชีวิต เพื่อให้มีสุขภาวะที่ดี ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนจะนำมายังชุมชนอื่นๆ ที่ไม่ได้ ทำการพัฒนาสุขภาวะจะต้องพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยผ่านกิจกรรมแยกเป็นด้านเดียวไม่ได้ เพราะการพัฒนาสุขภาวะจะต้องพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมโดยผ่านกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชนเดียวกัน ไม่สามารถแบ่งกันได้ ดังนั้นการจัดการความรู้เพียงแต่การปฏิบัติกรรมเรื่องใดจะเน้นสุขภาวะด้านใดมากกว่าเท่านั้นเอง ดังนั้นการจัดการความรู้ของประชุมช่วงบ้านในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะ จะมีชุดความรู้ที่จะนำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของคน ของประชุมช่วงบ้านในเรื่องการพัฒนาสุขภาวะ เป็นวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรในชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาสุขภาวะในชุมชนทั้งหมด ซึ่งชุดความรู้ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาสุขภาวะในชุมชนทั้ง 5 ด้าน ในยุคปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่สามารถพัฒนาสุขภาวะของคนทั้ง 5 ด้าน คนในชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรม และเป็นวิถีของคนในชุมชนที่กำลังจะเลื่อนหายไปจากชุมชน ปรากฏดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ชุดความรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่

กิจกรรม	ชุดความรู้/ความรู้	ประธานชาวบ้าน
กินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี	การรับประทานพาแดง/ความสำคัญของ พาแดง,อาหารพื้นบ้าน	นายเคน บัวลาด นายเคน แก้วหวาน นางสุกัญญา ศรีเมือง
ลึ่งลียนโดยกระทรวงส่ง ความสุข	วันลอยกระทง/ความเชื่อของวันลอย กระทง/วัสดุในการทำกระทง	นายเสถียร คงวงศ์ นางนวล ภากคำ นางทองไส เทียนจันทร์
ลงแขกค้านเกี้ยวน้ำ	การทำงาน/วิธีการทำงาน,การใช้ปุ๋ย,การใช้ แรงงานคน	นายไพบูลย์ เพชร ไฟกรุรย์ นายเดิม สาพิมาน นายเคน แก้วหวาน
สมุนไพรพื้นบ้าน	สมุนไพรเพื่อสุขภาพ/สมุนไพรรักษาโรค สมุนไพรบำรุงสุขภาพ	นายเคน บัวลาด นายเสถียร คงวงศ์ นางทองมา ราชาม นางชารี พลสมชัย
คืนความคืนวิถีชุมชน	ความกับนิวัติพอเพียง/การเลี้ยงควาย ความสำคัญของความต่อวิถีคน	นายมี สำราญรื่น นายเฉลิม ไบร้า นายอนันต์ หม่อมกระโ郭

จากตารางที่ 6 ชุดความรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ สามารถจะถ่ายทอดให้กับบุคคลในชุมชนที่ต้องการพัฒนาสุขภาวะของตนเอง โดยร่วมกิจกรรมรวมพลังทำงาน ลอยกระทงส่งปีญญา พาแดงแห่งความสุข สมุนไพรใส่ใจสุขภาพ คืนความคืนวิถิพอเพียง แต่ละกิจกรรมมีประธานชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ที่สามารถนำพาการร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะได้ ทั้ง 5 กิจกรรม การพัฒนาสุขภาวะของคนจะต้องพัฒนาสุขภาวะทั้ง 5 ด้านเรียกว่า เปณุสุขภาวะ ความรู้ที่ประธานชาวบ้านได้รับจากบรรพนุรุษ โดยการอบรมเลี้ยงดูให้เห็นพฤติกรรมจากการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

การพูดคุย การบอกเล่า การสังเกต และการพากษา จะเกิดการสั่งสมองค์ความรู้มาผ่านรุ่นแล้วรุ่นเล่าที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อคนได้รับการถ่ายทอดความรู้จะนำความรู้ที่ได้รับมาจัดการองค์ความรู้โดยผ่านการเรียนรู้ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ซึ่งองค์ความรู้ของคนในชุมชนจะเป็นวิถีทางในการขวนขายເອົາຕ້ວອດ ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อม ในชุมชน อันมีความเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ การปรับตัวของคนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสามารถอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข ทั้งในระดับปัจจัยบุคคล และระดับชุมชน ความรู้เรื่องเบณ്യูสุขภาวะของคนในชุมชนจะถูกนำมาจัดการความรู้โดยอาศัยปรากรู้การณ์ต่างๆ ผ่านแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ ตามทัศนะของ Ikukiro Nonaka and Hirotaka Takeuchi (1995 : 124) ซึ่ง อธิบายว่า “ความรู้” ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ฝังลึกในคน (Tacit Knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยผ่านวิธีการปรับเปลี่ยนความรู้ 4 ขั้นตอน หรือที่เรียกว่าวงจร “เชกิ (SECI)” ดังแผนภาพที่ 2

Tacit Knowledge To Explicit Knowledge

Tacit Knowledge	From	Explicit Knowledge
การสร้างความรู้ (องค์ความรู้)	การถ่ายทอดความรู้ (ระดับครอบครัวและ ระดับชุมชน)	การนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการจัดการความรู้ 4 ลักษณะ

ที่มา : อุฐุมพร หลอดโภ. (2554 : 60)

จากแผนภาพที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ของชาวบ้าน เป็นการรับ การถ่ายทอดองค์ความรู้ จากรุ่นพ่อแม่ สู่รุ่นลูกหลานภายในครัวเรือนของตน การถ่ายทอดองค์ความรู้ องค์ความรู้ที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจะถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการ ขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยความรู้จะถูกถ่ายทอดในลักษณะไม่เป็นทางการ ไม่ได้ตั้งใจที่จะสอน แต่เป็นเพราะการ ได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลอง มือทำแล้วซึ่งซับเอาความรู้เหล่านั้นไว้ ภายในตัวเอง งานนี้จะใช้วิธีการเดียวกันถ่ายทอดความรู้

ไปสู่คน รุ่นต่อไป โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันและกันของ ชาวบ้าน เพื่อเป็น การแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล ไปเป็นความรู้ที่ผูกอ่อนสามารถเข้าถึงได้ให้อยู่ในรูปแบบ ที่สามารถถ่ายทอดให้ เข้าใจได้ง่ายกลายเป็นความรู้เชิงประจักษ์หรือความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ของชุมชน การนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา สุขภาพของคน เป็นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ของคนในชุมชน เป็นวิธีการ สร้างความรู้ให้แก่ผู้เชื่อมความรู้ที่ได้เกิดจากพฤติกรรมการนำมาประยุกต์ใช้โดยมีรูปแบบคือ การลง มือปฏิบัติ ทดลองใช่องค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ผู้อื่น และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ผลการ นำความรู้ไปใช้จะเกิดการพัฒนาทักษะจากการนำความรู้มาปฏิบัติสร้างความ ชำนาญการมากยิ่งขึ้น เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (ทักษะกลุ่ม)

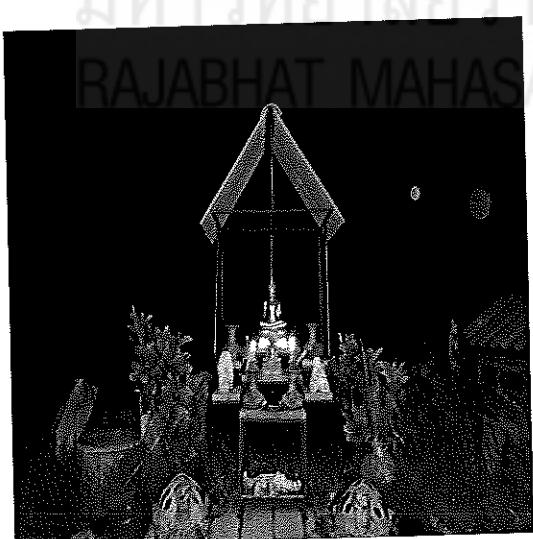
องค์ความรู้ของคนในชุมชนจะสามารถดำเนินการให้สืบทอดไปยังรุ่นหลังนี้ จะต้องมี ปัจจัยที่กำหนดให้องค์ความรู้ของคนในชุมชนยังคงดำเนินอยู่ ปัจจัยประการแรก คือ ทรัพยากรที่ เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ที่มีอยู่ จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวบ้านมี วิธีจัดการกับ ทรัพยากรที่ยังคงเหลืออยู่ตามช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วง ประการที่สอง การสร้างองค์ ความรู้ใหม่ในรุ่นต่อมา มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่เพิ่ม เพราะ เมื่อองค์ ความรู้เดิมบางอย่างเมื่อผ่านช่วงเวลาหนึ่งไปจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ระบบของทรัพยากรทางธรรมชาติ ประการที่สาม เมื่อทรัพยากรเริ่มลดจำนวนลงทำให้ชาวบ้าน เรียนรู้และคิดค้นหาวิธีการเพื่อนำรู้กับวิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนให้คงอยู่ชั่วคราว (อุทุมพร หลอดโภ. 2554 : 57) นอกจากนี้ปัจจัยที่ 3 ประการดังกล่าวแล้ว ชุมชนบ้านแม่น ใหญ่อย่างขาดป้าจัย เลือสุขภาวะของคนในชุมชนคือพื้นที่สำหรับที่ให้กับผู้คนมาร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสุข ภาวะ เป็นพื้นที่ที่จะทำให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนาเบญจสุขภาวะตนเอง ทำให้คนในชุมชน นาร่วมกิจกรรม นาร่วมผ่อนคลายปัญหาต่าง ๆ ให้มีทุกคนน้อยลง ดังนั้นผู้วิจัยมีพื้นที่ส่วนตัวที่ ต้องการที่จะเปิดพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ในการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยตั้งชื่อพื้นที่นี้ ว่า แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม)

การเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม) มีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการให้คนในชุมชนมีพื้นที่สำหรับการร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสังคม ต้องการให้คนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมใดๆในศูนย์ เกิดความทุกข์น้อยลง เป็นแหล่งเรียนรู้ วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่ของแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม) มีพื้นที่ 4 ไร่ มีการบริหารจัดการพื้นที่โดยมีสาระสำหรับเด็กๆ

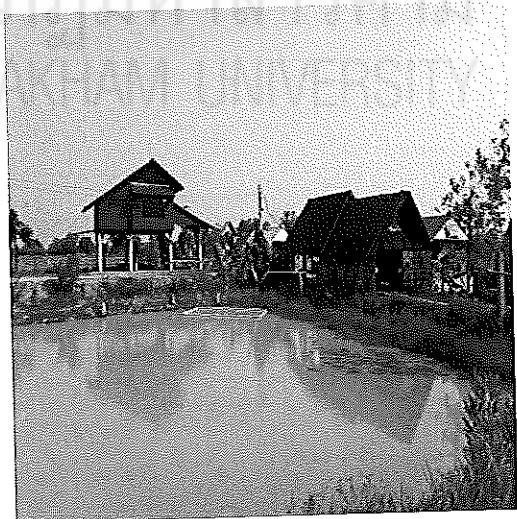
ที่ทำนา ที่อยู่อาศัย แปลงผักตามฤดูกาล ศาลาประชุม ห้องน้ำ ห้องส้วม ลานพระพุทธรูป
ห้องครัว ศาลาเอนกประสงค์ กอโภภัย ดังภาพที่ 1-6

ภาพที่ 1 ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม
(แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน)

ภาพที่ 2 ลานพระพุทธรูปที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ในศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม

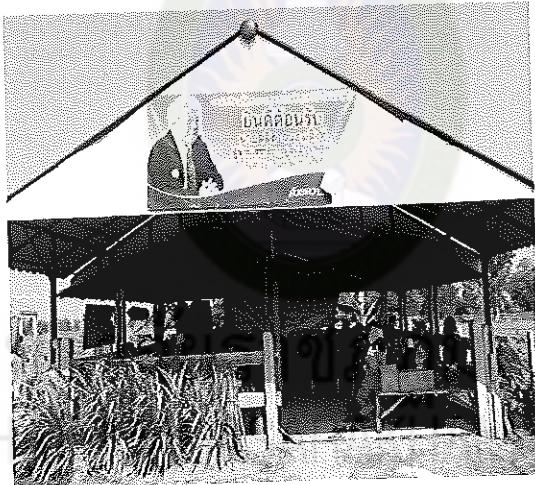
ภาพที่ 3 ที่อยู่อาศัย สร้างสำหรับทำ
กิจกรรมเพื่อพัฒนาสุขภาวะ

ภาพที่ 4 สร่าน้ำ แปลงผัก
เพื่อพัฒนาสุขภาวะ

ภาพที่ 5 นาข้าวในศูนย์ทรงรัตน์
เพื่อพัฒนาสุขภาวะ

ภาพที่ 6 อาคารหอประชุมเอนกประสงค์
สำหรับทำกิจกรรม

พื้นที่ที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้างภายในแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสารคาม) สามารถที่จะใช้ดำเนินกิจกรรมตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ของกลุ่มที่จะดำเนินกิจกรรม โดยสรุป การจัดการความรู้ของประชาชนชาวบ้าน เมื่อประชาชนชาวบ้านได้รับความรู้จาก บรรพนธุ์ โดยการถ่ายทอดผ่านการดำเนินชีวิตจริงในครอบครัว ในเครือญาติ หรืออาจจะได้รับ การถ่ายทอดจากคนในชุมชน ได้มีการสร้างองค์ความรู้ของคน สามารถที่จะนำองค์ความรู้นี้ไป

พัฒนาสุขภาวะของคนทั้งด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคมและด้านสีสังเวชส้อม
กล้ายเป็นความรู้ที่ฝังลึก สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่รุ่นหลาน โดยความรู้จะถูกถ่ายทอด
ในสักขยะไม่เป็นทางการ เช่นการได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลงมือทำแล้วซึ่งขับเคลื่อนความรู้
เหล่านี้ไว้ เกิดการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์และปรับเปลี่ยนสักขยะของการนำไปใช้ประโยชน์
ตามยุคการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสม ในขณะที่ชุมชนบ้านเมืองใหญ่มีกลุ่มคนที่เป็นประชชน
ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต สามารถพัฒนาสุขภาวะทั้ง 5 ด้าน ผ่าน
กิจกรรมภายในแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม) คือการจัดกิจกรรมกินพาก
และการน้ำในแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม) คือการจัดกิจกรรมกินพาก
และ เชื่อมคนเชื่อมวิถี ตลอดทางส่งความสุข ลงแขกดำเนินภารกิจช้าๆ สมุนไพรพื้นบ้าน และคืน
ความคืนวิถีชุมชน

3. รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเมืองใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

การเปิดพื้นที่ของศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน ส่งผล
ให้เกิดพื้นที่ในการรวมกลุ่มกันทั้งกลุ่มเป้าหมายที่สามารถดำเนินชีวิตของคนเองด้วยหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มที่ต้องการพัฒนาสุขภาวะตนเอง จากการสนทนากลุ่มพบว่า พื้นที่ศูนย์
ทรงรัตน์ ศรีสาราม สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อให้คนได้เกิดความตระหนักรถึงการสุขภาวะ
ที่ดีได้ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์ภายใต้การขับเคลื่อนโดยกลุ่มคน ดังต่อไปนี้

3.1 กิจกรรม : กินพาก เชื่อมคน เชื่อมวิถี

วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านเมืองใหญ่ มีการดำเนินชีวิตและมีความเชื่อเกี่ยวกับ
พากและเนื้องอกกับคนในภาคอีสานแบบทุกจังหวัด ตามตำนานพาเลลงของคนในชุมชนบ้าน
เมืองใหญ่ หมายถึง พาข้าวสำหรับรับประทานอาหารตอนเย็น บางทีก็เรียกพาข้าวແลง ซึ่งเป็น
วัฒนธรรมการกินอย่างหนึ่งที่ทุกคนในครอบครัวมาร่วมกันรับประทานอาหารอย่างพร้อมหน้า
พร้อมตา กัน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว บางพื้นที่ในแถบภาคอีสานจะมีการจัด
งานพากและ เป็นประเพณีที่นิยมจัดกันในหมู่คนไทยในอดีตที่ได้อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง
เช่น พากไทรวน ไทรเวียง และภูไท โดยจุดมุ่งหมายของการจัดงาน พากและ ก็เพื่อจัดโอกาสให้คนใน
ครอบครัว หรือคนในหมู่บ้านเดียวกันที่ได้แยกย้ายกันไปทำมาหากินยังต่างถิ่น ได้กลับมาพบปะกัน
อาจจะมีการจัดพิธีสู่ขวัญในงานด้วยกัน นอกจากร้านค้าจะมีการแสดงพื้นบ้านให้ผู้เข้าร่วมงานได้ชม
ในระหว่างที่กำลังรับประทานพากและ กัน การกินข้าวของไทยอีสานจะกินอยู่หลังๆ สามคนนั่นก็คือ
คางจาย หมายถึง มือเช้า คานสวย หมายถึง มือกลางวันและคานແลง หมายถึง มือเย็น ดังนั้นมีอวิถี

คนเปลี่ยนไป เป็นวิถีของการแปรขั้นและรับเร่งส่งผลให้ความใส่ใจในการดูแลสุขภาวะของคนลดลง การจัดกิจกรรมพาแดง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่คนในชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะได้ การดำเนินกิจกรรมมีขั้นตอนดังนี้

3.1.1 ประชุมกลุ่มคน โดยมีหัวกุมเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภูมิปัญญาห้องถินที่มีชุดความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.1.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม เกี่ยวกับความรู้ ความสำคัญและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมพาแดง ทั้งในอดีต และความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ในปัจจุบัน

3.1.3 ร่วมกันออกแบบกิจกรรมกินข้าวพาแดง จัดบรรยากาศให้ล้ำค่าและน่าสนใจ

บรรยากาศแบบดั้งเดิม

3.1.4 ส่งผ่านสารคุณภาพของอาหารร่วมกินข้าวพาแดงไปยังกลุ่มต่างๆ ที่ให้ความสนใจ รวมทั้งบุคคลสำคัญในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

3.1.5 สรุปแนวทางการดำเนินกิจกรรมโดยใช้สถานที่ในศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม วันเวลา ในการร่วมพาแดง

การดำเนินกิจกรรม: กินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี ผู้วัยรุ่นได้สัมผัสถึงแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน พบว่า

1. กลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมพาแดง เกิดการร่วมพาแดงจากหลาย ๆ พื้นที่ ดังนี้

พาแดงจากผู้นำชุมชนบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 พาแดงจากผู้นำชุมชนบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 ตำบลแก่งเดิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พาแดงพ่อวินิจบ้านหนองจิก ตำบลแก่งเดิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พาแดงบ้านฝายปานว้า อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคาม พาแดง อำเภางาม จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านกอกอก ตำบลบัวมาศ อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคาม พาแดงยกน้ำ อำเภอยานี จังหวัดมหาสารคาม พาแดงพ่อสมาน ปราณี บ้านบ่อน้อย ตำบลท่าสองคอน พาแดงข้อบ้านสา ตำบลคลองขาม จังหวัดมหาสารคาม พาแดงพ่อไพบูลย์ เพชรไพบูลย์ บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 พ่อใหญ่เสถียร คณาจารี บ้านกลางหมู่ที่ 8 พ่อใหญ่อかも แทนไทย บ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 นางคำเพย โตเล็ก บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 และจากสมาชิกของแต่ละพาแดงเกือบทุกรอบครัว มีสมาชิกเข้าร่วมประมาณ 70 คน

2. ส่วนประกอบอาหารพาแดง อาหารส่วนมากจะเป็นอาหารที่ประกอบเองจากสิ่งที่มี ตามธรรมชาติ ในห้องถิน ที่หาได้ตามฤดูกาล ประโยชน์ดี ไม่จำเป็นต้องซื้อ ผักที่เกิดเองตามธรรมชาติ เช่น ได้จากป่า จากไร่ จากสวน หรือเก็บมาจากห้องทุ่งนา ส่วนหนึ่งก็เป็นผักที่ปลูกไว้เป็น

พี่พักส่วนครัว และเป็นพี่พักที่ปลดสารเคมี จะมีบางส่วน (ส่วนน้อย) ที่ซื้ออาหารมาจากตลาด
แล้วนำมาปรุงเองที่บ้าน เช่น ต้มไก่ ลับหมู อุ่มนึ่ง ตามที่พ่อจะหาได้

3. การแบ่งบันพาแดง เมื่อส่วนใหญ่มาถึงก็จะนำอาหารที่นำมาอุ่นวางไว้ในที่

ส่วนกลาง ทุกคนก็ช่วยกันแบ่งเป็นพ้าข้าว เป็นพา เป็นพา โดยการกระจายอาหารออกให้ทั่วถึง
เหมือนการแต่งอาหารที่วัดต่างคนต่างรู้หน้าที่

4. เมื่อการเตรียมพ้าข้าว ได้สมบูรณ์แล้ว ฝ่ายยกพ้าข้าวจะเชิญทุกคนที่มาร่วมงานเข้ามารับ
รองพ้าข้าว วงละ 5 คนถึง 10 คน ตามความเหมาะสม บังเกิดว่าใหญ่บ้างก็คงเล็ก บังเกิดนาน
รวมกันใหม่ให้ใหญ่ขึ้น โดยในแต่ละวงจะมีคนหลายๆ วัยร่วมพ้าข้าวเดียวกัน โดยความเชื่อมของคน
ในชุมชนถือว่าพาแดงเป็นพ้าข้าวที่รวมคนในครอบครัว การอบรมสั่งสอนเด็กหรือลูกๆ จะเกิดขึ้น
ในพาข้าวนี้เอง เพราะการทานข้าว เด็กๆ จะเสียบถั่วผัดผู้ใหญ่จะบอกว่าไม่ดี เวลาทานข้าวต้องไม่
คุย จึงเป็นโอกาสอันดีที่ผู้ใหญ่จะสอนเด็ก ในเวลาทานข้าวแดงนี้เอง ถังน้ำจึงมีผู้อาสาโสทสุดได้บอก
เล่าถึงความเป็นไปเป็นมาของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และกล่าวถึงความสำคัญในการจัดงานพา
แดงที่จะต้องช่วยกันสืบสานประเพณีอันดีงามนี้ให้คงอยู่ต่อไป

5. ภูมิปัญญาในห้องถินเล่าถึงประสบการณ์และเหตุการณ์ต่างในอดีต โดยเน้นในเรื่อง
ของการจัดทำอาหาร วิถีชีวิตแต่ดั้งเดิม การอยู่ร่วมกันในครอบครัวที่อบอุ่นและส่งถึงคนในชุมชน
เกิดความรักใคร่สามัคคี

6. กลุ่มที่นำพาข้าวเข้าร่วมกีฬาส่งตัวแทนอุ่นอาหารที่นำมาซึ่งส่วนใหญ่จะบอก
เล่าถึงคุณค่าทางอาหารที่นำมา ซึ่งแฟรงไว้ด้วยบนบรรณเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามที่ควร
รักษาและสืบทอดต่อไป

7. ร่วมรับประทานอาหาร กลุ่มต่างๆ จะสนทนากันตามวิถี เรื่องที่คุยจะเป็นเรื่อง
สนุกสนาน มีเรื่องเหย้ยเหย่ยกันบ้างแฝงไว้ในเรื่องของการตกลงขัน มีเรื่องแปลกๆ เล่าสู่กันฟัง
แลกเปลี่ยนความรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน บังเกิดความทุกข์ตามสุขซึ่งกันและกัน ส่วนหนึ่งก็
มีการจัดแสดงความสามารถต่างๆ เช่น การร้องเพลง การแสดงศิลปะแม้ไม่มีマイไทย การฟ้อนรำฯ ฯ
ตามความเหมาะสม หลังการรับประทานอาหาร กลุ่มสมาชิกจะนั่งพักผ่อนตามอัธยาศัยและทำการ
แสดงไปตามสมควร คุณที่มีความจำเป็นในการกิจต่างๆ ก็เริ่มทยอยกลับ ก่อนกลับหลังจากเก็บ
อุปกรณ์ที่ตนนำมาครรนแล้ว ก็ยำลาผู้อาสาโสทที่อยู่ในงาน เพื่อนๆ และเข้าภาพหรือผู้เป็นเจ้าของสถานที่
สรุปการดำเนินกิจกรรม: กินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านวิถีชีวิต
ด้วยกลุ่มคนที่มีความต้องการพัฒนาเบญจสุขภาวะตนเองและคนในชุมชนด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน

ได้แก่ สร้างความศรัทธา สร้างความคิด สร้างพลังการทำงาน สร้างปัญญาในตัวคนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างชีวิตให้เป็นสุข

จากการสนทนากับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สะท้อนผลในการเข้าร่วมกิจกรรม สรุปได้ว่า กิจกรรมนี้ทำให้คนมาร่วมกัน ได้ได้ถ่ายทอดความคุณค่าเปลี่ยนกัน ในเรื่องต่าง ๆ เกิดความสุขและสนุก ทุกคนเกิดความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ ได้กินอาหารที่ปลอดสารพิษ เกิดความรู้ใหม่ ๆ นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้วิถีชีวิตแต่ละครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตามากขึ้น และได้ร่วมกันเสนอแนะว่าควรจะมีการจัดขึ้นเรื่อย ๆ ตามความเหมาะสมของวันเวลา

จากการจัดกิจกรรม : กินพาแสง เชื่อมคน เชื่อมวิถี ด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนผ่านวิถีชีวิตแบบไทย โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสารคาม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมการร่วมพากัน สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ตามวิถีไทยที่ดำรงมาแต่เดิม ส่งผลถึงสุขภาวะของชุมชนในปัจจุบัน สรุปได้ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปผลของกิจกรรมกินพากัน เชื่อมคน เชื่อมวิถี ที่ส่งผลต่อเปญญาสุขภาวะชุมชน

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
ประเภทอาหาร	ประเภทอาหารและองค์ประกอบของอาหาร ประโยชน์อาหารที่ปลอดสารพิษ ไทย อาหารที่มีสารพิษ	ด้านร่างกาย
การแสดง/การพูดร้องฟ้อน คลาย	ถูกการแสดง ได้พบปะ การได้พูดคุยและการเล่าเรื่องราวด้วย	ด้านจิตใจ
การถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้	สอนเกี่ยวกับประโยชน์ และคุณค่าในการร่วมพากัน เกิดความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องการประกอบอาหาร - อาหารพื้นเมือง, อาหารตำราไทย - เที่นคุณค่าพืชผักปลอดสารพิษ	ด้านสติปัญญา

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
การทำกิจกรรมร่วมกัน	การอยู่ในสังคม การให้และ แบ่งปัน การช่วยเหลือกัน การให้ ความร่วมมือ และการอาสา	ด้านสังคม
สถานที่	มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัด กิจกรรมร่วมกัน การสร้าง บรรยากาศในงาน	ด้านสิ่งแวดล้อม

3.2 กิจกรรม : สืบสานถ้อยกราบท่องส่องความสุข

ประเพณีของคนในชุมชนตามอีสาน ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ถ้อยกราบท่อง เป็นประเพณีของไทยที่ปูนบดสืบต่อกันมาแต่โบราณ งานถ้อยกราบท่องเริ่มทำตั้งแต่ กลางเดือน 11 ถึงกลางเดือน 12 ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาภ น้ำจะเต็มสองฝั่งแม่น้ำ ที่นิยมมากกือ ช่วงวันเพ็ญเดือน 12 เพราะพระจันทร์เต็มดวง ทำให้แม่น้ำใสสะอาด แสงจันทร์ส่องเวลากลางคืน เป็นบรรยายกาศที่สวยงาม เพื่อระบุวันที่เต็มดวง ซึ่งประเพณีถ้อยกราบท่องมีคติความเชื่อหลาย ๆ อย่าง เช่น เพื่อขอมาแก่ หมายแก่การถ้อยกราบท่อง ซึ่งประเพณีถ้อยกราบท่องมีคติความเชื่อหลาย ๆ อย่าง เช่น เพื่อขอมาแก่ พระแม่คงคา เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าตามคติพราหมณ์ คือบูชาพระนารายณ์ซึ่งบรรทมสินธุ์อยู่ใน มหาสมุทร เพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้า ในวันเดียวกลับจากเทวโลก เมื่อครั้งแสดงซึ่งไปจำพรรษาอยู่บน สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อทรงเกศนาอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา ฯลฯ

การจัดกิจกรรมถ้อยกราบท่อง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่คนในชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ เกิดการพัฒนาสุขภาวะได้ ซึ่งในอดีตก็จะมีการขัดหูกหูบ้วนทุกคนจะมีความสุขเมื่อได้ถ้อยกราบท แต่ปัจจุบันคนส่วนใหญ่บอกว่า เป็นประเพณีนี้ดี ถึงเสริมให้เด็ก เยาวชนอย่างรู้อย่างเห็นและเด็ก ส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมถ้อยกราบทองมาก่อน ด้วยเหตุว่าในเขตพื้นที่ชุมชนมีน้ำใหญ่ไม่เคยมีการจัดงานวัน ถ้อยกราบท่องเป็นพิธีการสืบ อาจเป็นข้อจำกัดกือสถานที่การจัดกิจกรรมถ้อยกราบท่อง และ ในตัวจังหวัด ซึ่งห่างจากชุมชนมีน้ำใหญ่ร้า 7-8 กิโลเมตร จะทำการจัดงานถ้อยกราบท่องขึ้นเป็นประจำทุกปี และ ไม่สะดวกที่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้เข้าร่วม การดำเนินกิจกรรมมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ประชุมกลุ่มคน โดยมีทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มน้ำเสียงญาห้องถินที่มีชุด ความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจ พอเพียง

3.2.2 บุคคลที่มีความรู้และมีประสบการณ์กล่าวถึงความสำคัญและเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นและได้สืบสานประเพณีนี้มาจนถึงปัจจุบัน และร่วมແຄเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม

3.2.3 กำหนดการจัดกิจกรรมโดยกระทงส่งความสุขร่วมกันและให้มีการจัด

บรรยายการให้คล้ายคลึงกับบรรยายแบบดั้งเดิม โดยกลุ่มนักวิชาชญาท้องถิ่นเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม ร่วมวางแผนให้มีการละเล่นของกลุ่มที่ร่วมกิจกรรม โดยได้รับการแสดงความชำนาญของนักศึกษาสถาบันการพศศึกษา ร่วมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ขอนำเสนองการแสดงศิลปะการป้องกันตัว แม้ไม่มีมวยไทย ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่มีมาอย่างยาวนาน นอกจากนั้นยังมี การแสดงการละเล่นของเด็กไทยที่สืบทอดกันมา มีการปล่อยโคมไฟ ซึ่งกระทงที่นำมาโดยควรประดิษฐ์กระทงจากวัสดุจากธรรมชาติแบบเรียบง่าย

3.2.4 ส่งฟ้าสาร โดยการบอกเล่าและเขียนป้ายเชิญชวนที่ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม การจัดกิจกรรมโดยกระทงส่งความสุขไปยังกลุ่มต่างๆที่ให้ความสนใจ ตลอดทั้งบุคคลสำคัญในชุมชนเข้าร่วม

3.2.5 กำหนดสถานที่ วัน เวลา กิจกรรมขั้นตอนการดำเนินงานในวันเพ็ญ เดือน 12 (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12)

การดำเนินกิจกรรม : สืบสานโดยกระทงส่งความสุข ผู้วัยได้ร่วมในกิจกรรมและสังเกตในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน พนบว

1. การจัดเตรียมสถานที่ กลุ่มเป้าหมายจะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่โดยใช้

สร่าน้ำในพื้นที่ในศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม ซึ่งมีขนาดความกว้าง 18 เมตรและความยาว 25 เมตร

2. ในช่วงก่อนค่ำจะเห็นกลุ่มคนหลายวัย เดินมาเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมี

วัยเด็ก วัยรุ่นเดินทางเข้ามาในพื้นที่โดยมีผู้ปกครองตามมาด้วยเก็บอนทุกกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะนำกระทงที่ทำมาจากใบพองและทำจากไม้อ่อนคง จากการสนทนากับผู้ปกครองถึงความคิดเห็นในการการทำ ร่วมงาน เพราะอย่างสืบสานประเพณี บุตรหลานได้ร่วมโดยกระทงกันเป็นครอบครัว ได้คุ้นเคยบุตรหลานอย่างใกล้ชิด

3. แต่ละกลุ่มที่มาถึง จะนำกระทงโดยที่สร่าน้ำของศูนย์ สังเกตทุกคนมีความสุข

สนุกสนาน เต็มไปด้วยรอยยิ้ม เด็ก ๆ เมื่อถอยกระทงเสร็จจะเดินสนุกสนาน โดยมีผู้ปกครองนั่งคุยชู่ห่าง ๆ จำนวนคนที่มาร่วมในกิจกรรมโดยกระทงมีประมาณ 90 คน ประมาณ 25 ครอบครัว จากการสัมภาษณ์ นายเคน แก้วหวาน ประธานสภาพองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งเดิมงาน และอดีต กำนันตำบลแห่งเดิมงาน กล่าวว่า เป็นเรื่องดีที่ผู้ปกครองจะได้พาลูกพาหลานมาล้อยกระทง จะได้มี

ความรู้มีประสบการณ์และที่สำคัญคือมีความปลดปล่อยไม่ได้เสียเงินเสียทองในการใช้จ่ายมาก ได้สร้างความสัมพันธ์อันอบอุ่นให้กับสุภาพาน เยาวชน และคนในชุมชน

4. เด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชน ได้ร่วมกิจกรรมการโดยกระทรวง สืบสาน

วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ที่ทุกคน ได้โดยกระทรวงแล้วเกิดความสุขใจ มีความสนุกสนาน พ้อใจที่ชุมชนมีสถานที่และร่วมกันจัดกิจกรรมนี้ขึ้นในชุมชน หลังจากกลอยกระหงทุกคน ได้ชมการแสดงของเยาวชนที่เป็นบุตรหลานด้วยความเพลิดเพลินและชื่นชมในการแสดง

สรุปการดำเนินกิจกรรม : สืบสานถือกระทรวงส่งความสุข เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่าน วัฒนธรรม ประเพณีแห่งความเชื่อตามหลักศาสนา ด้วยกลุ่มคนที่มีความต้องการพัฒนาเบญจสุขภาวะ ตนเองและคนในชุมชนด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความศรัทธา สร้างความคิด สร้างพลัง การทำงาน สร้างปัญญาในตัวคน ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างชีวิตให้เป็นสุข

จากการสนทนากู้ฯเข้าร่วมกิจกรรม ได้สะท้อนผลในการเข้าร่วมกิจกรรม สรุปได้ว่า กิจกรรมนี้ ทำให้คนมาร่วมกัน ได้ทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวตั้งแต่เตรียมกระทรวง ร่วมถือกระทรวง ได้พูดคุย แลกเปลี่ยนกันในเรื่องต่างๆ เกิดความรู้ใหม่ๆ นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เกิดความสุข ใจที่ได้ถือกระทรวงและสนุกสนาน ทุกคนเกิดความเชื่อเพื่อเพื่อเพื่อ ทำให้แต่ละครอบครัวได้มีกิจกรรม ร่วมกัน คุ้มแล้วซึ่งกันและกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ใหญ่กับเด็กในครอบครัว และได้ร่วมกันเสนอแนะว่า ควรจะมีการจัดกิจกรรมนี้ทุกๆ ปี

จากการจัดกิจกรรม : สืบสานถือกระทรวงส่งความสุข ด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนผ่าน วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมถือกระทรวง สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงมาแต่古以来 การส่งผลถึงสุขภาวะของคนในชุมชนในปัจจุบัน สรุปได้ตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สรุปผลของกิจกรรมสืบสานลoyerะทางส่งความสุข ที่ส่งผลต่อเบญจสุขภาวะชุมชน

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
สถานที่	จัดองค์ประกอบในการจัดงานในสถานที่ที่เหมาะสม การอุ้มสิ่งแวดล้อม ทำกรุงจากวัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้	ด้านสิ่งแวดล้อม
การลoyerะทาง/การลดเส้นทาง แสดง	เมื่อลoyerะทางจะมีความสุขใจ สนับสนุน ดูถูกกรรมการแสดงของบุตรหลาน	ด้านจิตใจ
การประดิษฐ์กรุง	ประดิษฐ์กรุงจากวัสดุที่มีในห้องน้ำด้วย漉漉ลายที่สวยงาม	ด้านศติปัญญา
การเข้าร่วมกิจกรรม	การแสดงออก การเข้าร่วมงาน เป็นครอบครัวเกิดการสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เดียวกันและระหว่างต่างครอบครัว	ด้านสังคม
การอุ้มแหล่งน้ำ	การนำวัสดุที่ย่อยสลายได้ทำกรุงน้ำในสระเป็นน้ำที่นำมาใช้อุปโภคเมื่อน้ำสะอาด จะทำให้ไม่เกิดโรคต่างๆ ติดตามมา	ด้านร่างกาย

3.3 กิจกรรม : ลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว

ประเพณีการลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว “ประเพณีลงแขก” กำลังจะกลายเป็นตำนาน เมื่อ วิถีชีวิตริบ้านอีสานเปลี่ยนไป ในอดีตถึงกุฎากลเก็บ เกี่ยว หวานจะหมุนเวียนผลักเปลี่ยนซ่าวยกัน เกี่ยวข้าว โดยไม่มีค่าจ้าง แต่ปัจจุบันขาดแรงงานและสังคมเปลี่ยนไป ทำให้แรงงานในนาขาดแคลน หันมาพึ่งพาเครื่องจักรแทน

3.3.1 ประเพณีการลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว คือการที่เจ้าของน้ำจะนอกร่อนบ้านให้รู้ว่าจะดำเนินการหรือเกี่ยวข้าวเมื่อใด เจ้าของน้ำจะต้องจัดเตรียมอาหาร ความหวาน สรา น้ำดื่ม ไว้รองรับในอดีตขณะเกี่ยวข้าวก็จะมีการละเล่น เช่น เล่นปีฟาง ร้องเพลงเกี่ยวข้อห่วงหนั่งสาว เรื่องเล่าที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้จากประสบการณ์ของผู้เช่าผู้แก่หรือภูมิปัญญา ทำให้เพลิดเพลินคลายความเหนื่อยล้ำ ประเพณีลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าวนี้เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนไทยที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคีกันในหมู่คณะ ซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของคนในภาคอีสาน และในชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาเบญจสุขภาวะที่กำลังจะเดือนหายไปจากชุมชน จึงสมควรที่จะนำอนุรักษ์ไว้ด้วยศิริตั้งกล่าวด้วยดีในยุคปัจจุบัน กิจกรรมลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ประชุมกลุ่มคน โดยมีหัวหน้ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภูมิปัญญาห้องถินที่มีชุดความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2) บุคคลที่มีความรู้และมีประสบการณ์ก่อริบิ้งความสำคัญและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมประเพณีลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว สมาชิกทุกคนร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเสนอความคิดเห็น

- 3) กำหนดให้มีกิจกรรมการลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว ร่วมกันและให้มีการขัดบรรยายภาษาให้คุ้ยคล่องกับบรรยายภาษาแบบดั้งเดิม โดยการศึกษา การค้นหา การสอบถามผู้เช่าผู้แก่ในชุมชนและการสัมภาษณ์จากผู้รู้
- 4) สรุปผลการร่วมกิจกรรมการลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว ไปยังกลุ่มต่างๆ ที่ให้ความสนใจและเชิญบุคคลสำคัญในชุมชนเข้าร่วม
- 5) กำหนดสถานที่ วัน เวลา ในการจัดกิจกรรม

3.3.2 การดำเนินกิจกรรม : ลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว ผู้รับได้ร่วมในกิจกรรมและสังเกตในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน พนว

1. กลุ่มคนประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย เด็กนักเรียนที่มีจิตอาสาแต่งกายในชุดท่านในการเกี่ยวข้าวจะมีอุปกรณ์คือเคียว ในระหว่างการดำเนินการหรือเกี่ยวข้าว มีการสอนวิธีการดำเนินการเกี่ยวข้าว หรือความรู้ในการทำงานให้กับเด็กรุ่นใหม่ ได้สืบทอดวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้เด็กรุ่นใหม่ได้สืบทอดวิถีชีวิต และมีความรู้สามารถพัฒนาเองได้

2. ในระหว่างการทำงานมีการพูดคุยหยอกล้อการสร้างบรรยากาศในการดำเนินการ เกี่ยวข้าว ทำให้เกิดความสุขใน สนุกสนาน ผู้เฒ่าผู้แก่จะเล่าเรื่องราววิถีชีวิตในอดีตและนำมาเปรียบวิถีชีวิตในปัจจุบัน

3. ขณะการดำเนินการหรือเกี่ยวข้าว นางครึ่งจะมีการแข่งขันการดำเนินการเกี่ยวข้าว เพื่อสร้างความตื่นตัวในการทำงาน บางโอกาส มีการร้องเพลง การพูดคุย การพูดคลอก และการเล่านิทานก้อมและการแข่งขันการเป่าปีที่ทำการตั้งข้าว

4. ในการทำกิจกรรมจะเห็นถึงความพร้อมเพียงในการลงดำเนินการหรือเกี่ยวข้าว สำหรับงานไม่เสร็จจะไม่มีคนโภคนหนึ่งทึ่งงาน และการขึ้นจากน้ำเมื่อกิจกรรมเสร็จ แสดงถึงการไม่เอาเปรียบกัน เห็นถึงการมีน้ำใจช่วยเหลือกันเกื้อกูลกัน เด็ก ๆ จะนำน้ำมาให้ผู้เฒ่าผู้แก่ดื่ม เมื่อมีการรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก จะเห็นถึงความห่วงใย แบ่งปันซึ่งกันและกันสร้างบรรยากาศที่สื่อถึงความอบอุ่นระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก

สรุปการดำเนินกิจกรรม : ลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านวิถีชีวิตด้วยกลุ่มคนที่มีความต้องการพัฒนาเบญจสุขภาวะตอนกลางในชุมชนด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความศรัทธา สร้างความคิด สร้างพลังการทำงาน สร้างปัญญาในตัวคนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างชีวิตให้เป็นสุข

จากการสนทนากับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สะท้อนผลในการเข้าร่วมกิจกรรม สรุปได้ว่า กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการรวมคนที่มีจิตอาสา ศรัทธาในการดำเนินวิถีชีวิตที่ไม่ใช่เงินเป็นหลักในกิจกรรม ทำให้เกิดความร่วมกัน ให้กำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนหลายวัย ได้พูดคุย การดำเนินชีวิต สร้างให้คนมาร่วมกัน ได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนหลายวัย ได้พูดคุย แลกเปลี่ยนกันในเรื่องต่าง ๆ เกิดความรู้ใหม่ ๆ สามารถจะนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เกิดความสุขใจที่ได้ร่วมกันทำงานด้วยความเสียสละ มีน้ำใจทำให้เกิดความสนุกสนานในการทำงาน ทุกคนเกิดความเชื่อเพื่อเพื่อแผ่ คุ้มครองกันและกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ใหญ่กับเด็ก หรือผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ หลังเสร็จกิจกรรมได้ร่วมกันเสนอแนะว่าควรจะมีการจัดกิจกรรมนี้ทุก ๆ ปีตามฤดูกาล และเคลื่อนการช่วยเหลือไปยังคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

จากการจัดกิจกรรม : ลงแขกดำเนินการเกี่ยวข้าว ด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนผ่านวิถีชีวิต แบบไทย โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมลงแขกแบบไทย โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมลงแขก ดำเนินการเกี่ยวข้าว สะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือพึ่งพา กันและกันในกิจกรรมของคนในชุมชน เป็นวิถีชีวิตที่ดำรงมาแต่ต้น เดิม ส่งผลถึงสุขภาวะของคนในชุมชนในปัจจุบัน สรุปได้ตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สรุปผลของกิจกรรมลงแบบดำเนินการเกี่ยวกับข้าว ที่ส่งผลต่อเบญจสุขภาวะชุมชน

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
การเข้าร่วมงานด้วยจิตอาสา	ความสุขการเข้าร่วมกิจกรรมการลงแบบภาคีให้ต้องการช่วยเหลือ	ด้านจิตใจ
การสร้างกลุ่มคนในการร่วมกิจกรรมลงแบบ	การทำงานด้วยความสมัครสมานสามัคคีในกลุ่มคน	ด้านสังคม
การคูแลพื้นที่นาตามธรรมชาติ	การนำผลผลิตจากนา เช่น ฟางจากการเกี่ยวไปใช้เป็นอาหารสัตว์ ทำปุ๋ย	ด้านสิ่งแวดล้อม
การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนวิธีการทำงาน	ถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก การแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่ได้ผลดีระหว่างผู้ใหญ่ด้วยกัน	ด้านศติปัฒญา
กิจกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับข้าว	ได้กำลังจากการทำงาน	ด้านร่างกาย

3.4 กิจกรรม : สมุนไพรพื้นบ้าน (ยาดองสมุนไพรพื้นบ้าน)

อดีตคนในชุมชนจะไม่มีเครื่องบำรุงร่างกายเมื่อมีการทำงานหนัก ๆ หรืออ่อนเพี้ยน แต่คนในชุมชนจะมีหมอยาที่มีความรู้ในเรื่องพืชสมุนไพรที่จะนำมาใช้บำรุงร่างกาย ซึ่งในปัจจุบันนี้จะใช้เป็นยาสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งการใช้ยาสมุนไพรจากหมอยาจะไม่มีอันตราย แต่จะต้องใช้ยาให้ถูก หรือหมอยาจะเรียกว่าใช้ให้เป็น

3.4.1 ปัจจุบันในชุมชนบ้านเม่น ใหญ่ มีหมอยาที่สามารถใช้พืชสมุนไพรรักษาโรค หรือใช้ในการคูแลสุขภาพของคนที่เป็นที่ยอมรับ คือนายเคน บัวลาด ที่สามารถให้ความรู้เรื่องพืชสมุนไพรที่จะพัฒนาสุขภาวะตามวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่การใช้ยาสมุนไพรเมื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เด็ก แม่ว่าปัจจุบันจะมีคนที่เชื่อในสรรพคุณไม่มากนัก แต่การใช้พืชสมุนไพรเหล่านี้จะผ่านความเชื่อจึงจะเกิดคุณค่าในด้วยยาสมุนไพรชนิดนี้ ๆ ยาสมุนไพรของตาคน จะถูกนำมาร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนหลายกิจกรรม โดยคนในชุมชนเชื่อว่ากินเพื่อสุขภาพ ไม่ได้อดให้เดินได้สะคลัว ส่งเสริมให้สุขภาวะในด้านต่างๆ ของคนมีการพัฒนาให้ดีตามด้วย การจัดกิจกรรมเรื่องยาสมุนไพรพื้นบ้าน ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

1) ประชุมกลุ่มคน โดยมีทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภูมิปัญญาท่องถิ่นที่มี

ชุดความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2) ให้บุคคลที่มีความรู้และมีประสบการณ์ถ่วงความสำคัญและเรื่องราว

ต่างๆที่เป็นเหตุการณ์หรือประสบการที่เกิดขึ้นจากการใช้ยาสมุนไพร สามารถร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเสนอความคิดเห็น

3) กำหนดให้มีการสาธิตการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน และการแสดงตัวยาที่หาได้ในท้องถิ่น จากผู้เชี่ยวชาญ โดยหมอยาสมุนไพรในท้องถิ่น จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการใช้ยาและให้มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องยาสมุนไพร เพื่อการศึกษา เพื่อการกินยา การสอนถ่านห้ามผู้เดาผู้แก่ในชุมชนและการสัมภาษณ์จากผู้รู้

4) ส่งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ เรื่องการจัดกิจกรรมยาสมุนไพรพื้นบ้านไปยังกลุ่มต่างๆที่ให้ความสนใจและเชิญบุคคลสำคัญในชุมชนเข้าร่วม

5) กำหนดสถานที่ วัน เวลา ในการดำเนินงานกิจกรรม

3.4.2 การดำเนินกิจกรรม : สมุนไพรพื้นบ้าน (ยาดองสมุนไพรพื้นบ้าน) ผู้วัยจัยได้ร่วมในกิจกรรมและสังเกตในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน พ布ว่า

1) ทุกคนให้ข้อคิดเห็นในเรื่องการใช้สมุนไพรอย่างหลากหลายด้วยสาเหตุว่า อุยใกล้ตัวแทนจะแยกไม่ออ ก เพราะการใช้สมุนไพรถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ส่วนสมุนไพรที่ใช้เป็นยาரักษาโรคจะพอเมื่อยาในบุคคลบางกลุ่มที่พอมีความรู้ และได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และค่านิยมในการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคมีน้อย

2) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มคนส่วนมากจะให้ค่านิยมในเรื่องของตัวยาที่มีสรรพคุณทางด้านการบำรุงกำลัง จะนิยมการกินยาดองเหล้ามากกว่ายาต้มและยาฝน

3) ในการใช้ชีวิตประจำวันจะกินพืชสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของอาหาร ในชุมชนมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช่อง และให้การสนับสนุนการสร้างสวนสมุนไพรไว้เพื่อการศึกษาเรียนรู้ในชุมชน

สรุปการดำเนินกิจกรรม : ยาสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านวิถีชีวิต แบบไทย ด้วยกลุ่มคนที่มีความต้องการพัฒนาเบญจสุขภาวะตนเองและคนในชุมชนด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความตระหนา สร้างความคิด สร้างพลังการทำงาน สร้างปัญญาในตัวคนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างชีวิตให้เป็นสุข

จากการจัดกิจกรรม : ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนผ่านวิถีชีวิต โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสารคาม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมยาสมุนไพร แบบไทย โดยผ่านวิถีชีวิต

สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงประโยชน์ของทรัพยากรในชุมชน มาพัฒนาสุขภาวะของคนเองของ
กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวิถีชีวิตที่ดำรงมาแต่ดั้งเดิม ส่งผลถึงสุขภาวะของคนในชุมชนในปัจจุบัน
สรุปได้ตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สรุปผลของกิจกรรมสมุนไพรพื้นบ้าน ที่ส่งผลต่อเบญจสุขภาวะชุมชน

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
อาหารและยา	ประเภท พืช ผักและผลไม้ที่มีผลต่อสุขภาพ การเริญเติบโต สร้างภูมิคุ้มกันและเป็นยารักษาโรค	ด้านร่างกาย
การสืบทอด การเรียนรู้ ภูมิปัญญา	การรักษา การประกอบตัวยาและสรรพคุณยา	ด้านสติปัญญา
การรวมกลุ่มคน การเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	การช่วยเหลือกัน การให้ความร่วมมือและการอาสาการอยู่ในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม	ด้านสังคม
การนำไปใช้	การนำไปใช้ประโยชน์ การนำไปใช้โดยผ่านความเชื่อและศรัทธาในตัวยาสมุนไพร	ด้านจิตใจ
การอนุรักษ์พืชสมุนไพร	การปลูก การคุ้มครอง การนำไปใช้และการขยายผล	ด้านสิ่งแวดล้อม

3.4.3 จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมพาแสง ลอยกระทง การลงแขก จะมียาสมุนไพรของตามร่วมต้อนรับคนในชุมชนที่มาร่วมกิจกรรม ที่ทุกคนให้การยอมรับถึงคุณภาพในการทำให้ร่างกายไม่เหนื่อย ไม่ปวดเมื่อย นอนหลับ ตื่นจากการนอนก็จะไม่เพลีย (เคน แก้วหวาน)

สัมภาษณ์ : 2555) ยาคงสมุนไพรพื้นบ้าน (ยาใช้คงเหล้า = บำรุงเสือด บำรุงกำลัง) สูตรหมอยาเคน มีส่วนประกอบดังนี้

- 1) หมอยาแก่ = รักษาโรคเด็นโลหิตฟ้อย
- 2) ฯลฯ = แก้กรด ลดกรดในกระเพาะ
- 3) อ้อทือ = ลดกรด ขับลม

- 4) ก้าวเดง = ยาบำรุงเลือด
 5) กำลังเสือ โครรง (ฝางเหตีอง) = บำรุงเลือด
 6) สมัค(ตัวเมีย) = บำรุงเลือด
 7) กระดันงา (การเครื่อขาว) = ยาบำรุงกำลัง บำรุงเลือด
 8) พังคี = แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืด ใช้กินก็ได้ ใช้ทา ก็ได้มีกลิ่นหอม
 9) โคไมรุสัม (คงไฟนกคุ้ม) = ยาบำรุงเลือด บำรุงกำลัง
 10) เถาวัลย์ = ขับลมในกระเพาะ แก้เจ็บหลัง ปวดเอว
 11) ตาไก่ตากวาง = เจ็บหลัง ปวดเอว
 12) จันหอม = ยาเลือด ยาบำรุงเลือด
 13) นาชาต = ยาบำรุงทุกอย่าง บำรุงเลือด
 14) ก้าวเดง = ยาบำรุงกำลัง
 15) กำลังกว้าง (วัวเคลิงหรือ เกรวอยูเชี่ยว) = บำรุงกำลัง เลือดดี กำลังกีด
 16) ไม้เท้าเอว = แก้ปวดหลังปวดเอว

3.5 กิจกรรม : คืนความคืนวิถีสู่ชุมชน

“ ��ວາຍ ” เป็นสัตว์บุนนาคให้ญี่ชนิดหนึ่งที่มีความผูกพันธุ์กับมนุษย์มาแต่สมัยเด็กๆ บรรพ์ จากหลักฐานภาพเขียนก่อนยุคประวัติศาสตร์ของมนุษย์ โบราณ ปรากฏภาพควาย ภาพปลา ชีวิตประจำวันของมนุษย์ มาแต่สมัยโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยเช่นว่า “ ��ວາຍ ” มีบทบาท สำคัญ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ใช้เป็นแรงงานเพื่อการเกษตร การ ขนส่ง และ การคมนาคม แม้แต่ในการสังคมยังใช้ควายเป็นพาหนะในการต่อสู้ข้าศึก

3.5.1 ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันธุ์กับความมา เป็นเวลาภานาน คนในชุมชนถือว่าควายเป็นทรัพย์สมบัติของครอบครัว แต่ครอบครัวจะใช้ ควายเป็นแรงงานสำคัญ เป็นทรัพย์สิน เป็นเพื่อน ฯลฯ แต่ยุคปัจจุบันนี้ ควายเริ่มหมดไปจากชุมชน คนในชุมชนเริ่มมีสิ่งใหม่เข้ามาทดแทนเป็นควายเหล็กที่มาพร้อมกับผลกระทบในหลายด้านของคน ในชุมชน เช่นหนี้สิน ความเห็นแก่ตัว ถึงแวดล้อมถูกทำลายบริเวณกว้างขึ้น คนในชุมชนเริ่มขาด ความสุขในการดำเนินชีวิต ดังนั้นมีโครงการ โ哥-กระเบื้อง ภายใต้การประสานงานของศูนย์ ทรงรัตน์ ศรีสารคาม ทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่ทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาสุขภาวะของคน ในชุมชนจากการที่ได้คืนความคืนวิถีให้เกิดความพอเพียง การจัดกิจกรรม คืนความคืนวิถีสู่ชุมชน ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

1) ประชุมกลุ่มคน โดยมีหัวห้องกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภูมิปัญญาห้องถังที่มีชุดความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มคนที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2) ให้บุคคลที่มีความรู้และมีประสบการณ์ถ่ายทอดความสำนึลงของการทำงานที่เป็นอาชีพหลักและเรื่องราวของความซึ้งเป็นสัตว์วู่ไร่คุณามแต่สมัยเดิมดำรงรัชต์ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจนทำให้วิถีการเกษตรแบบเดิมต้องเปลี่ยนไปจากการใช้คนใช้力วายเป็นแรงงานมาเป็นการใช้เทคโนโลยีและระบบคอมพิวเตอร์เป็นตัวควบคุม

3) ระดมแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตแบบไทย เพื่อเป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

4) นำเสนอโครงการธนาคารโค-กระปือ เพื่อเกณฑ์กรรมตามพระราชดำริ เข้ามาขับเคลื่อนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยใช้ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะ ชุมชนร่วมกับปศุสัตว์จังหวัดมหาสารคามเป็นหน่วยประสานงาน เพื่อการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของโครงการ

5) วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2556 ทรงศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม ได้รับความตามโครงการธนาคารโค-กระปือ เพื่อเกณฑ์กรรมตามพระราชดำริ จำนวน 30 ตัวและต่อมาได้ดำเนินการแจกให้กับเกษตรกรในกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปพัฒนาชุมชน

6) ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการดูแลและประสานงานในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการธนาคารโค-กระปือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริต่อไป

3.5.2 การดำเนินกิจกรรม : คืนความ คืนวิถีชุมชน ผู้วิจัยได้ร่วมในกิจกรรมและ

stagnate 在 การ ดำเนิน กิจกรรม ทุก ขั้นตอน พนวจ

- 1) ชุมชนมีความตื่นเต้นที่ได้ภายใน 30 ตัว เข้ามาขับเคลื่อนในชุมชนเพื่อการพัฒนาห้องถัง
- 2) กลุ่มที่ได้รับจัดสรรความรู้และความคิดด้วยการจัดประชุมแต่ละตัว คณะกรรมการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของโครงการธนาคารโค-กระปือ เพื่อคุณธรรมการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามพระราชดำริ แก่เกษตรกรตามพระราชดำริ และให้เป็นไปตามเป้าหมายของแผนชุมชนในการพัฒนาห้องถัง
- 3) ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการขับเคลื่อนของศูนย์ฯเพื่อการพัฒนาห้องถัง ในการคุ้มครองความต้องการของชุมชนเป็นเวลา 15 วัน สิ่งที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มคนเหล่านี้ คือความเชื่อเพื่อห้องถัง ใน การ คุ้มครอง ความต้องการ ของ ชุมชน เป็น เวลา 15 วัน สิ่ง ที่ เกิด ขึ้น โดย กลุ่ม คน เหล่า นี้ คือ ความ เชื่อ เพื่อ ห้อง ถัง

ทำให้เกิดความผ่อนคลาย มีการแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ให้กันและกัน เกิดการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเลี้ยงความสัมพันธ์ของความกับวิถีของคนให้กับเด็กรุ่นใหม่ที่อยู่ในครอบครัว ฝึกเด็กที่เป็นลูกหลานให้รู้จักการดูแลสมาชิกใหม่ของครอบครัว ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองทำให้คนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

4) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกที่ได้รับความทุกคนแสดงออกถึงความดีใจต่าง ๆ ใจในการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ให้ความรักเสมือนชีวิตหนึ่งในครอบครัว

5) ชุมชนเกิดความสนใจในการดูแล รักษา พัฒนาสภาพสิ่งแวดล้อมให้กลับคืน

สุธรรมชาติและดำเนินวิถีชีวิตด้วยความพอเพียง

สรุปการดำเนินกิจกรรม : คืนความคืนความชุมชน เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านวิถีชีวิตแบบไทย ด้วยกลุ่มคนที่มีความต้องการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชนและคนในชุมชนด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความตระหง่าน สร้างความคิด สร้างพลังการทำงาน สร้างปัญญาในตัวคนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างชีวิตให้เป็นสุข

จากการจัดกิจกรรม : คืนความคืนวิถีชุมชน ด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ขับเคลื่อนผ่านวิถีชีวิตแบบไทย โดยผ่านศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน การจัดกิจกรรมคืนความสะอาดท้องไห้เห็นถึงความสัมพันธ์ของความกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่สามารถพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชน เป็นวิถีชีวิตที่ดำรงมาแต่เดิม ส่งผลถึงสุขภาวะของคนในชุมชนในปัจจุบัน สรุปได้ตามตารางที่ 11

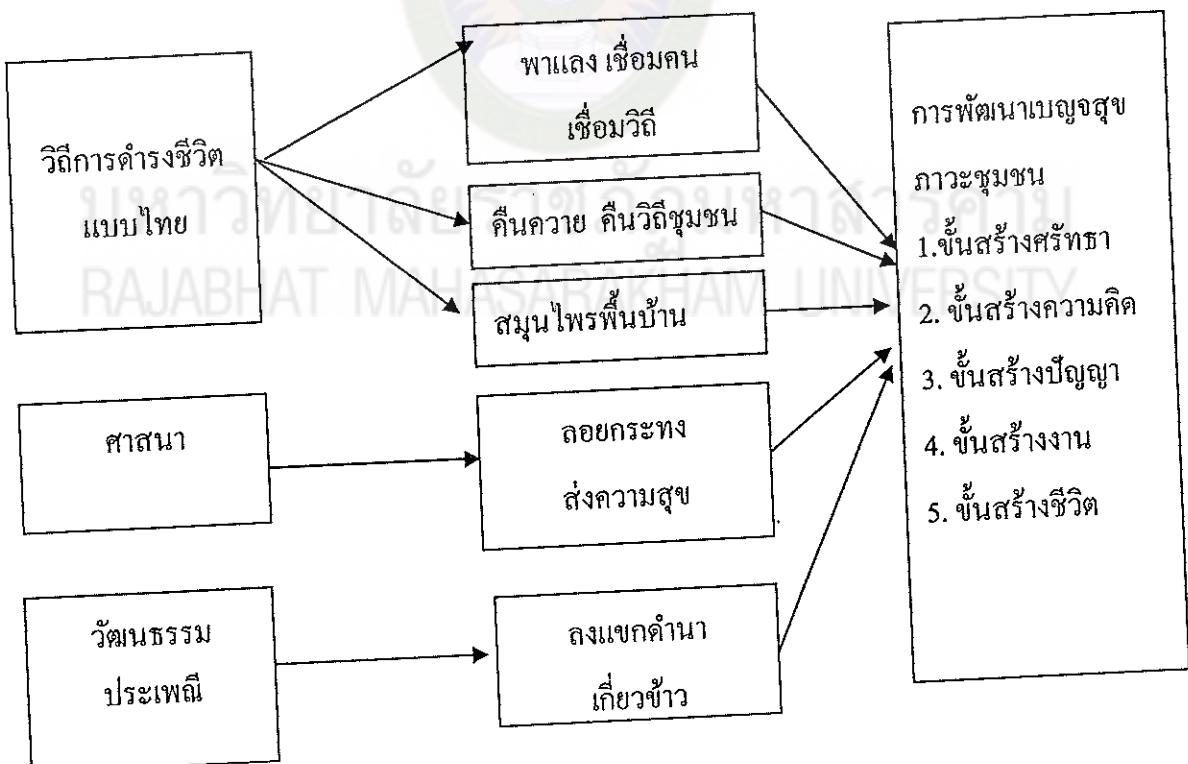
ตารางที่ 11 สรุปผลของกิจกรรมคืนความคืนวิถีชุมชน ที่ส่งผลต่อเบญจสุขภาวะชุมชน

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
การได้รับความ	ความใส่ใจการดูแล การเลี้ยงดูเสมือนหนึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว	ด้านร่างกาย, ด้านจิตใจ
การรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม	การร่วมกลุ่มสมาชิก การปฏิบัติตามข้อตกลง การยอมรับกฎ ระเบียบ ข้อตกลง	ด้านสังคม
การอนุรักษ์ความ	การใส่ใจดูแล ไว้ นาน สวยงามโดยการใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ การกำจัดหญ้าด้วยความ เกิดความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ	ด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ประเด็นกิจกรรม	รายละเอียด	การพัฒนาสุขภาวะชุมชน
การถ่ายทอดความรู้เรื่อง ความสู่เด็ก เกิดการค้นหา ผลิตภัณฑ์ใหม่	การสอนเด็กให้เรียนรู้วิถีคนที่พึ่งพา ความ การสร้างสิ่งประดิษฐ์ หรือ นวัตกรรมที่เกิดจากผลผลิตที่เกิดจาก ความ	ด้านสติปัญญา

จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน ทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ กินพานแดง เชื่อมคนเชื่อมวิถี ถอยกระหงส่งความสุข ลงแยกดำเนิน เกี่ยวข้าว สมุนไพรพื้นบ้านและคืนความคืน วิถี ซึ่งการพัฒนาสุขภาวะในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างครรัทธา ขั้นสร้างความคิด ขั้นสร้างปัญญา ขั้นสร้างงาน และขั้นสร้างชีวิต โดยผ่านรูปแบบการพัฒนา 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะผ่านวิถีการดำรงชีวิตแบบไทย รูปแบบการพัฒนาเบญจสุข ภาวะผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และรูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะผ่านศาสนา ดังแผนภาพที่ 3

4. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กระบวนการพัฒนาเบญจสุขภาวะของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นสร้างความคิด ขั้นสร้างปัญญา ขั้นสร้างงานและขั้นสร้างชีวิต โดยมีกิจกรรมกินพ้าແลง เชื่อมคนเชื่อมวิถี สืบสานถ้อยกระทงส่งความสุข ลงแขกดำเนกิยว่าช้า สมุนไพรพื้นบ้าน และกิจกรรมคืนความคืนวิถีชุมชน กิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาเบญจสุขภาวะของตนเองและของคนในชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมเหล่านี้ยังสามารถเสริมสร้างศักยภาพของคน ในมิติต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาเบญจสุขภาวะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่มี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะผ่านวัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะผ่านศาสนา ผู้วัยได้ประเมินผลการพัฒนาเบญจสุขภาวะของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะของคนในชุมชน ปรากฏผลดังตารางที่ 12

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 12 ผลการประวัติความหมาย stemming ของรูปแบบการพัฒนาแบบอย่างสุขภาวะ

ประเด็นการประเมิน	ดูแลกำหนดงานให้ย่างเข้าใจ			ลดผลกระทบต่อความดูด ด้วยความรู้			พยากรณ์ผลกระทบ			ประเมินไฟฟ้าพื้นฐาน			ศึกษาดูแลน้ำดื่ม			รวมชั้ง 3 ภัยธรรมชาติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปรเบี่ยง ความ	
ด้านร่างกาย																			
1. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้คนไข้	4.30	0.62	มาก	3.28	0.33	ปานกลาง	4.65	0.78	มาก	4.33	0.89	มาก	3.45	0.74	ปานกลาง	4.20	0.69	มาก	
ผู้คนเมืองภาคใต้	3.21	0.23	ปานกลาง	3.23	0.64	ปานกลาง	4.53	0.56	มาก	4.67	0.91	มาก	3.77	0.43	มาก	4.12	0.82	มาก	
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้มีความรู้ความจำ	3.43	0.16	ปานกลาง	3.21	0.77	ปานกลาง	5.00	0.00	มาก	4.56	0.12	มาก	3.87	1.23	มาก	4.47	0.14	มาก	
ความจำจำใจในการรักษาสุขภาพ	3.22	0.98	ปานกลาง	3.23	0.32	ปานกลาง	4.26	0.45	มาก	5.00	0.00	มาก	3.55	0.67	มาก	4.31	0.35	มาก	
3. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้รู้จักการบริโภคอาหารปลอดภัย	4. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้รู้เรื่องภัยปัญญาในกรุงเทพฯ	4.32	0.45	มาก	3.42	0.54	ปานกลาง	4.68	0.34	มาก	4.79	0.32	มาก	3.89	0.76	มาก	4.27	0.31	มาก
5. กิจกรรมที่ชัดชẽนทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะ																			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นการประวัติ	ลงทะเบียนเกี่ยวกับ ผลกระทบต่อความสุข เรื่องน้ำ						ลงทะเบียนเพื่อพัฒนา ความชุมชน						ศัลศรยาภัย ศัลวิชัย			รวมทั้ง 3 กิจกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แมด ความ ความ
ตัวนับติด																		
1. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้มีความสุข	4.80	0.33	มาก ที่สุด	5.00	0.00	มาก ที่สุด	4.57	0.45	มาก ที่สุด	3.58	0.98	มาก	4.55	0.44	มาก ที่สุด	4.60	0.78	มาก ที่สุด
สิ่งสนับสนุนร่วม																		
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้คนใน ชุมชนมีความสุข	4.92	0.46	มาก ที่สุด	5.00	0.00	มาก ที่สุด	4.68	0.09	มาก ที่สุด	3.99	0.05	มาก	4.70	0.30	มาก ที่สุด	4.65	0.99	มาก ที่สุด
3. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ลด ความเครียดของคนในชุมชน	4.53	0.24	มาก ที่สุด	5.00	0.00	มาก ที่สุด	4.77	0.36	มาก ที่สุด	4.02	0.49	มาก	4.38	0.36	มาก	4.47	1.09	มาก
4. กิจกรรมทำให้คนหล่อรักวันเดียว	4.66	0.65	มาก ที่สุด	4.87	0.05	มาก ที่สุด	4.65	0.21	มาก ที่สุด	4.23	0.45	มาก	4.89	0.80	มาก ที่สุด	4.10	0.20	มาก
พูนประโยชน์ดุลย์																		
5. กิจกรรมที่ทำให้ได้ทราบเพิ่มขึ้น	4.58	0.92	มาก ที่สุด	4.98	0.01	มาก ที่สุด	4.34	0.87	มาก ที่สุด	4.36	1.23	มาก	4.00	1.00	มาก	4.08	0.49	มาก
จิตใจ																		
ตัวนับต่อง																		
1. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.77	0.01	มาก ที่สุด	4.87	0.99	มาก ที่สุด	4.31	0.38	มาก	4.32	0.66	มาก	4.33	0.02	มาก	4.53	0.90	มาก ที่สุด

ตารางที่ 12 (ต่อ)

164

ประเด็นการประยุกต์ ใช้	ตัวแปรคำนวณภัยร้าย						ตัวแปรระดับทางคณิตศาสตร์ เชิงวิเคราะห์						ตัวแปรพยาบาล						คุณภาพ ศีนวิธี		รวมทาง 3 กิจกรรม	
	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้คนใน บุคลุปเป็นตัวชี้ให้กันมากขึ้น	4.32	0.21	มาก	4.30	0.36	มาก	4.52	0.91	มาก	4.20	0.67	มาก	4.99	1.70	มาก	4.60	1.07	มาก	4.65	0.55	มาก	
3. กิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างสนุกสนาน	4.96	0.60	มาก ที่สุด	4.59	0.10	มาก ที่สุด	4.20	1.24	มาก	3.78	1.38	มาก	5.00	0.34	มาก ที่สุด	4.65	0.55	มาก	4.65	0.55	มาก	
4. กิจกรรมทำให้มีการทำความตื่นเต้น ² ในชุมชนนี้อย่าง	4.58	1.04	มาก ที่สุด	4.72	0.28	มาก ที่สุด	4.43	1.32	มาก	3.23	0.26	มาก	4.60	0.08	มาก ที่สุด	4.33	0.62	มาก	4.33	0.62	มาก	
5. กิจกรรมทำให้ติดการพัฒนาการ อยู่ร่วมกันในสังคมของคนทุกวัย	4.69	0.20	มาก ที่สุด	4.63	0.92	มาก ที่สุด	4.35	0.47	มาก	4.00	0.30	มาก	4.74	0.73	มาก ที่สุด	4.48	0.58	มาก	4.48	0.58	มาก	
ค่าสถิติที่ใช้																						
1. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.22	0.04	มาก	4.67	0.44	มาก ที่สุด	4.77	1.20	มาก ที่สุด	3.42	0.97	ปานกลาง	4.20	0.07	มาก	4.32	0.01	มาก	4.32	0.01	มาก	
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดการ เรียนรู้ในชุมชนอย่างร่วมมือ	3.65	0.96	มาก	4.59	1.03	มาก ที่สุด	4.47	0.23	มาก	4.79	1.03	มาก ที่สุด	4.73	0.11	มาก ที่สุด	3.88	0.49	มาก	3.88	0.49	มาก	

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	คะแนนดำเนินการให้ไว้ด้วย						พยายามส่งความสุข พยายามชื่นชมคน ที่รู้จัก						พยายามเป็นไปตาม ความต้องการของผู้อื่น						ศีลธรรม ศรัทธา ความเชื่อ 3 กิจกรรม					
	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ ความ						
3. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดการ ถ่ายทอดภาระอย่างต่อเนื่อง	4.55	0.48	มาก ที่สุด	4.32	0.28	มาก	4.54	0.09	มาก ที่สุด	4.82	1.32	มาก ที่สุด	4.55	0.69	มาก ที่สุด	4.41	0.72	มาก						
4. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดการ เรียนรู้ในบางครั้งที่ต้องพยายาม	4.90	0.69	มาก ที่สุด	4.05	0.43	มาก	4.00	1.12	มาก	4.08	0.65	มาก	4.94	0.05	มาก ที่สุด	4.07	0.32	มาก						
5. กิจกรรมทำให้คุณรู้สึก ชุมชนและการตั้งปัญญานางาม	4.37	0.28	มาก	4.30	0.66	มาก	4.01	0.51	มาก	4.36	0.08	มาก	4.35	1.22	มาก	4.26	0.58	มาก						
ผู้นำริบบอน																								
1. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิด ตึงเมตตาอันต่อสืบทอด	3.56	0.44	มาก	3.28	0.78	มาก	3.59	0.05	มาก	4.89	0.66	มาก	4.44	0.04	มาก	3.75	0.05	มาก						
2. การเข้าร่วมกิจกรรมสร้างความ สำนึกรักยั่งยืนและอนุรักษ์	4.00	0.28	มาก	3.77	0.91	มาก	3.74	0.76	มาก	4.32	0.45	มาก	4.00	0.72	มาก	3.82	0.38	มาก						
3. กิจกรรมทำให้เกิดการอนุรักษ์ ทรัพยากรในชุมชน	4.33	0.76	มาก	3.82	0.68	มาก	4.40	0.35	มาก	4.84	0.67	มาก	4.57	0.78	มาก ที่สุด	4.37	0.10	มาก						

165

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ลงมาดำเนินเรื่องข่าว			ตอยกระฟางต่างความดูๆ			พานาเลงซื้อขายคน			สูบบุหรี่พื้นบ้าน			คืนความศรีนวีติ			รวมทั้ง 3 กิจกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย	$\bar{X}$	S.D.	เฉลี่ย
4. กิจกรรมทำให้หลุดไปบุญชาติ	4.07	0.95	มาก	3.22	0.84	ปานกลาง	3.66	0.02	ปานกลาง	4.18	0.41	มาก	4.29	0.01	มาก	3.13	0.22	ปานกลาง
5. กิจกรรมทำให้เกิดการพัฒนาสัมภาระ	4.53	0.47	มาก	3.58	0.53	มาก	4.09	0.31	มาก	4.25	0.71	มาก	4.37	0.40	มาก	4.19	0.49	มาก
$\sum X$	70.08	8.33		67.69	9.24		67.42	9.83		67.84	11.45		72.10	7.96		66.87	7.57	
$\bar{X}$	4.30	0.50	มาก	4.16	0.48	มาก	4.37	0.52	มาก	4.28	0.63	มาก	4.37	0.55	มาก	4.24	0.52	มาก
$\bar{X} \%$	85.98	9.96		83.14	9.51		87.37	10.46		85.61	12.53		87.32	10.95		84.85	10.35	
S.D.	0.52	0.31		0.68	0.34		0.36	0.40		0.46	0.39		0.44	0.44		0.34	0.31	

166

จากการที่ 12 ผลการประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาอยู่สูญภาวะชุมชนจากการกิจกรรมร่วมทุกคลัง มีความหมายตามดังนี้
ค่า $\bar{X}=4.24$, S.D. =0.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม ถือเป็นด้านเกี่ยวข้อง ถือยกระดับความสูง พาเลอเชอร์ย์ยุคหนึ่งไว้ ตามน้ำพริกน้ำเงิน และ
กิจกรรม คืนความศรีนวีติ คืนความศรีนวีติ ความหมายตามดังนี้ในระดับมาตรฐานกิจกรรม

ดังนั้นเพื่อยืนยันข้อมูลผลจากการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นผู้วิจัยได้จัดเวทีเสวนาโดยเชิญกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย ร่วมเสวนายกจาก การใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะของคน ในชุมชนทั้ง 5 ด้าน จากการพัฒนาเบญจสุขภาวะด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม ประกอบด้วยประกอบด้วย กิจกรรมกินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี สืบสานถ่ายทอดส่งความสุข ลงแขกดำเนกีฬาช้า สมุนไพร พื้นบ้าน และกิจกรรมคืนความคืนวิถีชุมชน ในแต่ละกิจกรรมมีการดำเนินกิจกรรมขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นสร้างความคิด ขั้นสร้างปัญญา ขั้นสร้างงานและขั้นสร้างชีวิต จากการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม สรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาเบญจสุข ภาวะชุมชนในแต่ละกิจกรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนแต่ละด้าน ดังปรากฏในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่อการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน

กิจกรรม /สุขภาวะ	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ	สติปัญญา	ด้านสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม
ด้วยกระบวนการส่ง ความสุข	-ออกกำลัง กาย/ทำ กิจกรรม	-ความสุข/ส่ง จิตอธิษฐาน -เพลิดเพลิน กับการลงเด่น การแสดง - การสืบสาน ประเพณี	-การ ประดิษฐ์ กระหง	- สนทนเพื่อน ร่วมงาน -ความอบอุ่น ในการอบรมครัว	-บรรยาย ในงาน ได้ ความเป็น ธรรมชาติ
กินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี	-กินอาหารมี ประโยชน์	-มีความสุขกับ [*] เพื่อน/ สมาชิก/กลุ่ม	-เกิดความคิด สร้างสรรค์ ในเรื่องการ ประกอบ อาหาร	-พนักที่ หลากหลาย ได้ ແດນเปลี่ยน ความคิดเห็น	-บรรยาย ในงานพาแดง ได้ร่วม กิจกรรม

ตารางที่ 13 (ต่อ)

กิจกรรม / ฐาน ภาวะ	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ	สติปัญญา	ด้านสังคม	ด้าน สิ่งแวดล้อม
			- อาหาร พื้นเมือง อาหารตำรา ไทย -เห็นคุณค่า พืชพักรวน ครัว	- การ ແກบเปลี่ยน และการ แม่บ้าน	
ลงแขกดำเนิน กิจวัตร	-ออกกำลังใช้ แรง	-ความสุขร่วม ประเพณี	-ผูกคุญ ได้ แสดงความ คิดเห็น ແກบเปลี่ยน	-ได้ความสมัคร สมานสามัคคี ในกลุ่มคน	-ให้ร่วมสืบ สานประเพณี ดั้งเดิม
สมุนไพร พื้นบ้าน	-รับประทาน เย็นยา	-เกิดภูมิคุ้มกัน	-คิดประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์	-ແກบเปลี่ยน ความคิดเห็น	-เห็น ประโยชน์จาก ธรรมชาติ
คืนความสืบ ราชบุรี	-เพิ่มการอุด รักษา - เป็นเพื่อน	-เป็นคุณค่า ทางทรัพย์สิน -เป็นตัวควบคุม อารมณ์ สติสัมปชัญญะ [*] -รัก ผูกพันธ์	-พัฒนา รูปแบบการ เลี้ยง	-เล่าเรื่อง ประสบการณ์ ແກบเปลี่ยน	-สร้างระบบ นิเวศ [*] -การใช้ปุ๋ย อินทรีย์เพื่อ [*] การเกษตร [*] -การกำจัด [*] วัชพืช

จากการวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมในแต่ละด้าน สรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะ
ชุมชนในแต่ละกิจกรรม ต่างผลให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะของคนในชุมชนแต่ละด้านที่แตกต่างกัน
ดังปรากฏในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ลำดับความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่อการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน

ลำดับ	กินพาแดง เชื่อมคน เชื่อมวิถี	โดยกระทรวงส่ง ความสุข	ลงแขกคำนำ เกี่ยวข้าว	สมุนไพร พื้นบ้าน	คืนความคืน วิถีชุมชน
1	ด้านสังคม	ด้านจิตใจ	ด้านสังคม	ด้านกาย	ด้าน สิ่งแวดล้อม
2	ด้านจิตใจ	ด้านสังคม	ด้าน สิ่งแวดล้อม	ด้านจิตใจ	ด้านสังคม
3	ด้านกาย	ด้าน สิ่งแวดล้อม	ด้านกาย	ด้าน สิ่งแวดล้อม	ด้านจิตใจ
4	ด้านปัญญา	ด้านปัญญา	ด้านจิตใจ	ด้านสังคม	ด้านกาย
5	ด้าน สิ่งแวดล้อม	ด้านกาย	ด้านปัญญา	ด้านปัญญา	ด้านปัญญา

จากตารางที่ 14 กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะเกิดการพัฒนาสุขภาวะในแต่ละด้านแตกต่างกัน กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านกายมากที่สุด คือกิจกรรมสมุนไพรพื้นบ้าน กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านจิตใจมากที่สุด คือกิจกรรมโดยกระทรวงส่งความสุข กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือกิจกรรมคืนความคืนวิถีชุมชน กิจกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาวะด้านสังคมมากที่สุดคือกิจกรรมกินพาแดงเชื่อมคน เชื่อมวิถีและกิจกรรมลงแขกเกี่ยวข้าวส่วนร่วม สุขภาวะด้านสังคมมากที่สุดคือกิจกรรมกินพาแดงเชื่อมคน เชื่อมวิถีและกิจกรรมลงแขกเกี่ยวข้าวส่วนร่วม สุขภาวะด้านปัญญาที่สุดคือกิจกรรมน้ำไปใช้ประโยชน์ให้เข้ากับสภากาชาดย่อยเมืองน้ำ ฯ หลายครั้ง กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านปัญญาจะเกิดเมื่อคนมีการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ หลายครั้ง จนสะสมเป็นความรู้ใหม่ นำไปใช้ประโยชน์ให้เข้ากับสภากาชาดย่อยเมืองน้ำ ฯ หลายครั้ง สามารถนำปัญญาไปใช้ให้เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินชีวิต

การได้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชนในพื้นที่การขับเคลื่อนนวัตกรรมทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของคนและนำไปสู่การพัฒนาเบญจสุขภาวะคือ การพัฒนาสุขภาวะผ่านวิถีชีวิตแบบไทย นอกจากรู้ผู้จัดได้นำรูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นขับเคลื่อนในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นให้ญี่แส้ว เกิดเครือข่ายที่ได้นำรูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะ ด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม มีขั้นตอน 5 ขั้น ผ่านรูปแบบ 3 รูปแบบ ไปใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียง ทั้งหมด 7 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายชุมชน

บ้านบ่อเนื้อยี่ เครื่อข่ายชุมชนบ้านคุ่บัวมาศ เครื่อข่ายชุมชนบ้านฝายป่าบัว เครื่อข่ายชุมชนบ้านหนองเงิง เครื่อข่ายบ้านปากบุ่ง และเครื่อข่ายชุมชนบ้านสา เครื่อข่ายชุมชนบ้านโคลกใหญ่โคลกคำ โดยแต่ละเครือข่ายได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเรื่องการพัฒนาเบญจสุขภาวะในหลายกิจกรรม โดยได้นำมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาและยกระดับความรู้ของแต่ละเครือข่ายที่แหล่งเรียนรู้สุขภาวะชุมชน (ศูนย์ทรงรัตน์ ศรีสาราม) ตำบลแก่งเลิงงาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

สรุปผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชุดความรู้ด้านสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มที่สนใจพัฒนาสุขภาวะด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านแม่นใหญ่ มีผลการประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุขภาวะชุมชนจากกิจกรรมรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่า $\bar{X}=4.24$, S.D. =0.52 กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านกายภาพที่สุด คือกิจกรรมสมุนไพรพื้นบ้าน กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านจิตใจมากที่สุด คือกิจกรรมลอยกระทงส่งความสุข กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านสังคมมากที่สุด คือกิจกรรมคืนความคืนวิถีชุมชน กิจกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาวะด้านสังคมมากที่สุดคือกิจกรรมกินพาแดงเชื่อมวิถีและลงแขกเกี่ยว ขาว ส่วนกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านปัญญาจะเกิดเมื่อคนมีการปฏิบัติกิจกรรมนั้นหลายครั้ง จนสะสมเป็นความรู้ใหม่ นำไปใช้ประโยชน์ให้เข้ากับสภาวะการณ์อย่างมีเหตุผล เกิดภูมิคุ้มกัน และสามารถนำปัญญาไปใช้ให้เหมาะสมในแต่ละยุคของการดำเนินชีวิต และเกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการพัฒนาเบญจสุขภาวะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนอื่นอีก 7 เครือข่าย